

Bacheloropdracht

Een analyse van de kansen en bedreigingen in Koerdistan voor Aster-X Capital Management B.V. aan de hand van de gebeurtenissen in het jaar 2014”

Rogier Groot
S1203053

Begeleider Aster-x Capital Management
J. Stam, MSC

Begeleider Universiteit Twente
Dr. R.A.M.G. Joosten

UNIVERSITEIT TWENTE.

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van mijn onderzoek naar Turkije, met betrekking tot de kansen voor Koerdistan door de huidige globale onrusten en bewegingen. Ik heb dit onderzoek uitgevoerd voor Aster-x Capital Management. Het verslag en de bijbehorende werkzaamheden gelden ter afronding van mijn bachelor Technische Bedrijfskunde aan de Universiteit Twente.

In eerste instantie zou ik onderzoeken hoe Aster-x Capital Management risico's kon inschatten die buiten de huidige risicomodellen vielen. U kunt hierbij denken aan risico's als oorlog(dreiging), aanslagen, corruptieschandalen enzovoorts. Uiteindelijk bleek dat er te weinig relevante informatie was voor dit onderwerp, waarna er is besloten in te spelen op de huidige, actuele gebeurtenissen rondom en in het Midden-Oosten waarbij ik in zal gaan op de positie van Koerdistan met betrekking tot de wereld.

Ik ben gedurende periode van mei tot en met september enkele malen in Amsterdam op locatie geweest, om kennis in de praktijk op te doen maar ook om relevante informatie te vinden. Ik heb daarbij genoten van het maken van analyses en het toepassen van kennis uit mijn bachelor met betrekking tot de geldende risicomodellen bij Aster-x Capital Management.

In het verslag zal ik ingaan op Koerdistan, een autonome regio in Irak, die de strijd aangaat met de Islamitische Staat. In het verslag gebruik ik verschillende benamingen voor Koerdistan, namelijk: De Koerdische autonome regio, de KRG en Iraaks-Koerdistan. Ondanks dat de Koerden ook leven in Iran, Syrië en Turkije, ga ik in dit verslag voornamelijk in op de kansen van Iraaks-Koerdistan. De gegevens gebruikt voor dit verslag waren voornamelijk over Iraaks-Koerdistan en dit heeft ervoor gezorgd dat ik dit gebied als graadmeter heb gebruikt.

Als laatste wil ik via deze weg mijn begeleiders bedanken. Allereerst Jan Stam voor het bieden van een stageplek en deze opdracht. Daarnaast ook Marc Vonken en Pieter Spiering voor het aanleveren van enkele rapporten die worden gebruikt in dit verslag. Daarnaast wil ik Reinout Joosten bedanken als begeleider vanuit de Universiteit Twente, mede dankzij zijn feedback is dit verslag tot stand gekomen en deze feedback heeft geleid tot de huidige versie.

Ik wens u veel plezier met het lezen van dit verslag!

Rogier Groot,

Enschede, maart 2015

Management Summary

Dit onderzoek is uitgevoerd voor Aster-X Capital Management, waarbij onderzocht is wat het jaar 2014 voor invloed heeft gehad op de economische kansen van Koerdistan en wat uit de gebeurtenissen van 2014 geconcludeerd kan worden. De Koerdische Autonome Regio ligt in Irak en in dit verslag wordt uitgegaan van deze regio als het over Koerdistan gaat. Koerdistan ontwikkelt zich snel, omdat het gebied rijk is aan olie en gas. De geschatte voorraad is 30-60 miljard vaten, wat Iraaks Koerdistan het zesde oliegebied ter wereld maakt en dus zeer interessant. De huidige problemen met de Islamitische Staat, die het gebied probeert te veroveren, heeft de Iraakse Koerden nogal in de problemen gebracht.

De Islamitische Staat is (IS), bezet sinds de zomer van 2014 een groot gebied in Syrië en Irak. Er wordt gevochten tegen de Koerdische strijders langs de gehele grens van Iraaks Koerdistan en dit heeft gezorgd voor veel verschuivingen in de kansen van Koerdistan. Dit heeft dan ook gezorgd voor de volgende hoofdvraag:

“Gegeven de gebeurtenissen in het jaar 2014, wat zijn de (nieuwe) bedreigingen en kansen voor Koerdistan.”

Koerdistan heeft in de geschiedenis veel oorlog gehad met de omliggende landen, waardoor in meerdere landen Koerden wonen. De Koerdische Autonome Regio (KRG) is sinds 2005 autonoom en had voor het jaar 2014 al veel kansen en bedreigingen.

In het jaar 2014 is er veel gebeurd in en rondom Iraaks Koerdistan. De opkomst van IS heeft veel problemen veroorzaakt binnen Irak en ook binnen de KRG. Olievelden die bezet zijn en de strijd tegen de IS hebben veel geld gekost. Echter heeft het wel geleid tot een (al dan niet) tijdelijke oplossing van het conflict tussen Irak en de KRG. De problemen van IS lijken heel langzaam weg te gaan, met behulp van een internationale coalitie die meehelpt in de strijd tegen IS.

de KRG heeft van de Iraakse overheid tot en met november 2014 geen cent gekregen, wegens een verschil over de verdeling van olieopbrengsten. Dit geschil is er, omdat de KRG wenst zijn eigen olie te exporteren, wat het sinds 2014 ook deed door middel van de operationele pijpleiding lopend vanuit de KRG naar Ceyhan in Turkije. Uiteindelijk heeft de KRG door de opkomst van IS ook de controle over Kirkuk gekregen, echter is dit zolang de oorlog er is en officieel is Kirkuk dus niet toegewezen aan de KRG.

Daarnaast wordt een vooruitzicht van de olieprijs gegeven. De verwachting is dat deze rond juni/juli 2015 rond de 40 dollar zit en aan het einde van het jaar rond de 65 dollar. Dit betekent dat de inkomsten van de KRG en dus zijn economische vooruitzichten naar beneden dienen te worden bijgesteld. Ondanks dat de olie tegen lage marginale kosten wordt ontwikkeld, is de winst wel lager geworden.

Een SWOT-analyse heeft uiteindelijk geholpen bij het uiteenzetten van de huidige situatie in Koerdistan. De sterke punten van Koerdistan zijn als volgt. Ondanks alle aanvallen en bedreiging van IS, is de KRG sterk genoeg gebleken om IS tegen te houden en daarnaast is de KRG in samenwerking met de internationale coalitie, IS aan het terug dringen. Er is een operationele pijplijn, met daarbij een voorspelde olie-uitstroom van 1 miljoen per dag eind 2015. Dit zorgt voor een constante instroom aan geld voor de KRG, die ondanks de lage olieprijs, nog steeds rendabel is. Als laatste heeft de KRG zijn stroomvoorzieningen al voor elkaar en investeert daarbij in de infrastructuur.

Het eerste zwakke punt van Koerdistan is dat IS, de verschillende etnische stromingen met daarbij ook de onderlinge bedenkingen binnen Irak voorlopig samen brengt. Het verslaan van IS zal dit probleem niet oplossen. Daarnaast zijn er enkele politieke geschillen in Koerdistan, waar twee partijen de dienst uitmaken. Er zijn al enkele protesten geweest die zijn neergeslagen. En als laatste zijn projectkosten lastig onder controle te houden, omdat er problemen zijn met betrekking tot personeel, materialen en gereedschap en daarbij kan de infrastructuur soms een bottleneck zijn.

De KRG heeft een heleboel kansen voor de toekomst. De olievoorziening van 30-60 miljard vaten olie biedt veel kansen voor grote oliemaatschappijen die bereid zijn te investeren in de KRG. Door het akkoord dat nu bereikt is met Irak, kan de KRG meer halen uit de export van olie. Door de mogelijke gasvoorraad van 100-200 biljoen kubieke meter, kan de KRG een zeer goede partner in Turkije vinden dat onafhankelijker van andere landen wilt zijn, qua gastoevoer. Ook met de huidige hoeveelheid (12 biljoen) is dit van toepassing.

Er is een voorcontract getekend wat betreft een framework waarin staat dat er 10 miljard kubieke meter gas per jaar geleverd wordt aan Turkije. De verwachting is dat dit tegen een prijs van 210 à 245 dollar per duizend kubieke meter gaat en dat beide partijen daarmee akkoord gaan. De buitenlandse investeringen komen op in de KRG, waarbij niet alles op olie wordt ingezet, maar meer op diversificatie. Deze diversificatie zorgt voor een minder gevoelige economie. Daarnaast kan de constante bescherming van Kirkuk, leiden tot het bemachtigen/claimen van Kirkuk door de KRG. Dit zou extra olie inkomsten genereren.

De grootste bedreiging is op dit moment toch wel IS. De internationale coalitie kan zich ieder moment terug trekken uit de strijd tegen IS. Deze beslissing zou de KRG weer verzwakken en betekend dat de oorlog blijft en daarmee de hogere kosten blijven bestaan. Turkije is van grote invloed voor de Koerdische regio, echter moet de KRG constant oppassen dat het niet te provocatief is richting Turkije. Daarnaast dient de KRG altijd in het achterhoofd te houden dat het heel klein is en daardoor zomaar opzij kan worden geschoven door Turkije. Daarnaast kan Irak of een ander land de KRG overtreffen qua gasprijs.

Het heersende akkoord tussen Irak en de KRG geldt enkel tijdens de oorlog, het is niet zeker of deze ook na de oorlog blijft gelden. Dit kan leiden tot nieuwe conflicten of aanvallen tussen Irak en de KRG. De KRG kan door het claimen van Kirkuk een nieuw conflict met de Iraakse overheid verwachten, mocht IS worden verslagen. Daarnaast kan een ander buurland altijd besluiten tot het aanvallen van de KRG, mocht IS worden verjaagd. Daarnaast kunnen de protesten die nu nog neergeslagen worden, interne verdeeldheid veroorzaken, waardoor het land uiteen valt.

De infrastructuur is redelijk goed echter kunnen de buitenlandse investeerders problemen ondervinden met betrekking tot de scholing van de inwoners. Een langere periode van de lage olieprijs kan zorgen voor grote tekorten op begrotingen in Irak en de KRG. Waardoor de KRG nog meer moet zorgen dat het al zijn olie en gasleidingen intact houdt. Een klein probleem in deze pijpleiding en de kosten van de olie zijn al te hoog. De huidige vervoersmiddelen (via trucks et cetera) zijn namelijk bij 40 dollar niet rendabel.

Gezien de feiten hierboven beschreven biedt Koerdistan veel kansen en is het een zeer interessante regio, men moet zeer goed de bedreigingen in de gaten houden. Op de korte termijn, is de verwachting dat IS niet snel zal verjaagd worden uit Irak en Syrië wat zorgt voor een gezamenlijke vijand in Irak. Hierdoor werken de Iraakse overheid en de KRG samen. Dit zorgt voor een vaste duurzame uitstroom van olie die dus vaste inkomsten genereert. De bedrijven die dus op dit moment al geïnvesteerd hebben in de KRG, zullen nu eindelijk olie exporteren en hier ook voor betaald worden.

De bedrijven, zoals de CEO van Genel al aangaf, die investeren in Koerdische olie, pompen olie zeer goedkoop uit de grond. Dit geeft deze bedrijven als een van de weinige oliebedrijven ter wereld nog een (zeer) rendabel olieveld, waardoor deze bedrijven één van de weinige kunnen zijn, die daadwerkelijk nog winst kunnen maken. Dit maakt deze bedrijven op de korte termijn zeer aantrekkelijk.

Op de lange termijn dienen de volgende twee dingen goed in de gaten te worden gehouden, ervan uitgaande dat IS wordt verjaagd. Allereerst is de relatie tussen de KRG en Turkije puur zakelijk, waarbij de gasexport een positief punt is voor de bedrijven die geïnvesteerd hebben in de KRG. Echter zijn de spanningen tussen de landen er nog steeds. Daarnaast blijft de relatie tussen de KRG en Irak fragiel, waardoor een foute beslissing kan leiden tot het stopzetten van het budget of tot een nieuw (grootschalig) conflict. Het autonoom worden, of zelfs het worden van een eigen land, kan betekenen dat de Turken zich terugtrekken uit de KRG. Mocht dit scenario voorkomen, dan zijn alle positieve ontwikkelingen in de KRG voor niets geweest en kan wellicht al zijn olie niet meer kwijt.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Management Summary	3
1 Introductie	6
1.1 Context van het onderzoek: Aster-X Capital Management en Koerdistan	6
1.1.1 Aster-X Capital Management BV en het EMEA fonds.	6
1.1.2 Koerdistan	7
1.1.3 De Islamitische Staat	8
1.2 Aanleiding	9
1.3 Doel en Afbakening	9
1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen	10
2 Wat was Koerdistan zijn toekomst perspectief voor 2014	11
2.1 Wat voor invloed heeft de historie van Koerdistan op de toekomst	11
2.1.1 De politieke historie van Koerdistan	11
2.1.2 De economische historie van Koerdistan	12
2.1.3 Relatie van Koerdistan met verscheidende landen (Social)	15
2.1.4 De Technologische historie van Koerdistan	17
2.1.5 Conclusie van de historie van Koerdistan	18
2.2 Een SWOT analyse van Koerdistan voor 2014	19
2.2.1 De sterke punten van Koerdistan	19
2.2.2 De zwakke punten van Koerdistan	19
2.2.3 De kansen van Koerdistan	19
2.2.2 De bedreigingen van Koerdistan	19
3 Gebeurtenissen in 2014 die van invloed zijn op Koerdistan	20
3.1 De opkomst van de Islamitische Staat in Irak	20
3.2 Het jaar 2014 vanuit Koerdisch perspectief	23
3.3. De ontwikkeling van de olieprijs eind 2014	29
3.4 Conclusie van het jaar 2014	30
4. Waar liggen gegeven de gebeurtenissen in het verleden en in 2014 de kansen en bedreigingen	31
4.1 De sterke punten van Koerdistan	31
4.2 Koerdistans slechte punten	31
4.3 Koerdistans kansen	32
4.4 Koerdistans bedreigingen	32
4.3 Advies over Koerdistan voor Aster-X	33
5. Figurentabel	33
6. Referenties	34

1 Introductie

In dit hoofdstuk zal ik Aster-X Capital Management voorstellen, maar ik zal ook een korte introductie geven over de Koerden en hun grondgebied. Hierna zal ik de aanleiding, het doel en de afbakening van het onderzoek geven, met daarbij ook de onderzoeksvragen.

1.1 Context van het onderzoek: Aster-X Capital Management en Koerdistan

1.1.1 Aster-X Capital Management BV en het EMEA fonds.

Aster-X Capital Management BV (hierna: Aster-X) is een fondsbeheerder, die drie investeringsfondsen beheert, namelijk: het Aster-X Europe Fund, Aster-X Panorama Fund en Aster-X EMEA (Ottoman) Fund. Het totaal van deze drie investeringsfondsen bedraagt meer dan 60 miljoen. Aster-X is gevestigd te Amsterdam en het heeft vier aandeelhouders, twee daarvan bezitten 40% van de aandelen en zijn tevens bestuurder, de andere twee hebben 10% van de aandelen in bezit en zijn geen bestuurder. Deze bestuurders vervullen meerdere taken binnen de onderneming, waaronder bijvoorbeeld het portefeuillebeheer, de financiële administratie, de compliance maar ook risk management. Verder zijn er twee parttime medewerkers op de backoffice en is er één analist in dienst.

Ik ga mij voornamelijk focussen op het Aster-X EMEA Fund (hierna: EMEA Fund), opgericht per 21 maart 2013 als een zogeheten “fonds voor gemene rekening” onder de Nederlandse wet, en het heeft in deze hoedanigheid geen rechtspersoonlijkheid. Een deelneming in het fonds bestaat uit een contractuele overeenkomst, beheerst door de prospectus, tussen de beheerder, de bewaarder en iedere deelnemer. Hierdoor is de fondsbeheerder gemandateerd om de bijdragen van de deelnemers in het fonds te beleggen voor hun rekening (voor hun gezamenlijke rekening en risico). Omdat er geen rechtspersoonlijkheid is, is een aparte juridische entiteit (de bewaarder) de juridische eigenaar van alle activa en passiva van het fonds. Potentiële investeerders gaan door middel van het ondertekenen van het inschrijfformulier akkoord om gebonden te zijn aan de prospectus (inclusief de daarin geldende voorwaarden).

Het fond kent een minimaal deelneming van €100.000 en de investeerders zijn voornamelijk institutionele partijen en private beleggers. Het fonds is een “semi-open ended” fonds, wat inhoudt dat het in- en uittreden van participanten tijdelijk beperkt kan worden. Het fonds is verplicht participanten dagelijks in en uit te kunnen laten treden, tenzij er specifieke omstandigheden zijn. Het EMEA fund is niet genoteerd aan een beurs en ook niet genoteerd aan enige andere gereguleerde markt.

Het doel van het EMEA fund is het laten groeien van het (geïnvesteerde) vermogen op de langere termijn. Het investeert al het vermogen in overeenstemming met opgestelde investeringsbeleid uit de prospectus. Enkel investeerders die het risico van het volledig verliezen van een investering kunnen dragen, zijn geschikt, wegens de aanzienlijke risico's die het fonds met zich meebrengt. Een potentiële investeerder wordt in de prospectus als volgt omschreven:

- Iemand die aanzienlijk ervaring heeft met beleggen.
- Iemand die bereid en in staat is om het risico van (aanzienlijke) waardevermindering van de belegging te nemen.
- Voor wie het belang in het fonds slechts een beperkt percentage van zijn totale vermogen vertegenwoordigt.
- Wie geen inkomsten uit de investering nodig heeft.
- Die een beperkte liquiditeit van de belegging accepteert.
- Met een middellange investeringshorizon (3 tot 5 jaar).

1.1.2 Koerdistan

Door de opstand in Syrië, die overgeslagen is naar Irak, is de Islamitische Staat (ook wel IS genoemd) veel in het nieuws. De Koerden in het Noorden van Irak houden nu al een tijd de IS-strijders tegen, onder andere met steun van de Verenigde Staten, het westen en enkele Arabische landen. Wat ik ga analyseren heeft ook te maken met Koerdistan, omdat twee bedrijven waar Aster-X interesse en posities in heeft, olievelden in het Noorden van Irak hebben liggen, waar de Koerden een autonome staat hebben, de Koerdische autonome regio. Deze autonome staat is de enige erkende staat van de Koerden.

Koerdistan, Arabisch Koerdistan, is een ruim omschreven gebied bewoond door Koerden. Het leefgebied bestaat uit uitgebreide heuvels en berggebied, verspreid over Oost-Turkije, Noord-Irak en het westen van Iran en kleinere delen van noorden van Syrië en Armenië. Twee landen erkennen impliciet de Koerden, door de namen van regio's in het land. Dit zijn Kordestān, een noordwestelijke provincie in Iran en de hierboven genoemde Koerdische autonome regio in Irak (Encyclopaedia Britannica, 2014).

FIGUUR 1- GEBIED BEWOOND DOOR KOERDEN.

1.1.2.1 Koerdische Autonome Regio

Dit verslag zal zich voornamelijk toespitsen op de enige erkende staat van de Koerden, de Koerdische Autonome regio, ook wel Iraaks Koerdistan. Deze regio is in 1992 gestabiliseerd en was onafhankelijk tot 2005, in dat jaar werd deze regio erkend in de Iraakse grondwet. Het land beslaat ongeveer 40.000 vierkante kilometer, wat ongeveer dezelfde grootte als Nederland betekent. De hoofdstad is Erbil en het parlement, de Koerdistan Regional Government (KRG), bestuurt drie provincies in zijn geheel vanuit Erbil (Koerdistan in Business, 2014).

Iraaks Koerdistan biedt veel potentie gekeken naar de demografie. De bevolking omvat 5,2 miljoen mensen, waar 36 procent tussen de 0 - en 14 jaar oud is en maar 4 procent ouder is dan 63 jaar. Met een gemiddelde leeftijd van iets meer dan 20 jaar heeft het een jonge arbeidspopulatie. Verbonden met een economische groei van 11 procent is de ontwikkeling van de economie bijzonder snel. Het land ontwikkelt zich tevens zo snel omdat het gebied rijk is aan olie en gas. De geschatte voorraad is 45 miljard vaten, wat Iraaks Koerdistan het zesde oliegebied ter wereld maakt.

Deze combinatie maakt Iraaks Koerdistan zeer interessant, maar de huidige problemen met de Islamitische Staat, die het gebied probeert te veroveren, heeft de Iraakse Koerden nogal in de problemen gebracht.

1.1.3 De Islamitische Staat

De Islamitische Staat (IS), bezet sinds de zomer van 2014 een groot gebied in Syrië en Irak. Ik zal hier ingaan op het ontstaan van IS, zijn kalifaat en hoe IS aan zijn vermogen komt.

In 2003 vond de invasie van de Verenigde Staten plaats in Irak, waarbij Saddam Hoessein werd afgezet, maar ook de macht verschoof van de Soennieten naar de Sjiïeten. De Sjiïeten zijn in de jaren daarvoor onderdrukt door de Soennieten, ondanks dat de Sjiïeten een meerderheid in het land vormen. Door het beleid na 2003 is IS opgekomen en gegroeid. Na de oorlog in 2003 werden de Soennieten in een hoekje gedrukt, omdat ze het slachtoffer werden van de Amerikaanse maatregelen. Er ontstond daardoor een hoop frustratie en men kwam hier dan ook tegen in opstand. Deze opstand werd in eerste instantie tegengehouden, met behulp van Soennitische stammen, echter wel in ruil voor de belofte dat zij hun politieke rechten terugkregen. Het omgekeerde is echter gebeurd, bij de verkiezingen in 2010. De Sjiïtische premier al-Maliki won de verkiezingen, wat leidde tot nog meer frustratie. Deze leider heeft een aantal Soennitische leiders gevangen genomen, waarbij deze ook werden gemarteld. Tevens zette hij een Sjiïtisch leger neer in de Soennitische gebieden, waardoor deze zich voelden alsof ze bezet werden. Dit zorgde dat IS opkwam en dat er ook geen lokale steun was, toen IS bezig was aan zijn opmars in Irak. In Syrië, waar honderden groeperingen tegen het beleid van de leider van het land strijden, was IS al snel de grootste en sterkste strijdmacht. Dit is door de discriminatie van de Soennieten snel overgewaaid naar Irak, waardoor IS nu een staat heeft gesticht van het oosten in Syrië tot en met delen in Irak (Eikelboom & Kaboly, 2014A).

De Islamitische Staat is gesticht doormiddel van een kalifaat. Een kalifaat is een staat die aangestuurd wordt door een Kalief, oftewel een opvolger van de Islamitische profeet Mohammed. De strijders van het kalifaat geloven dat zij op militair en politiek gebied autoriteit hebben aangaande de islam. Ze leggen het islamitische geloof op straatniveau op. Dit houdt in dat burgers in deze staat verplicht moeten bidden, geen alcohol mogen drinken en niet mogen roken. Vrouwen mogen alleen volledig bedekt in het openbaar verschijnen. Muziek en on-islamitische beeltenissen zijn verboden. Deze regels worden gehandhaafd met de harde hand, de religieuze politie deelt zware straffen uit als er niet volgens de regels wordt geleefd. U kunt hierbij denken aan straffen als handen afhakken of publieke executies.

Uiteindelijk willen de strijders door propagandafilms vol met citaten uit de koran, een islamitische staat creëren die de hele wereld overneemt. Door de propaganda hopen zij een islamitische staat te creëren in elk land waar moslims leven (Eikelboom & Kaboly, 2014C).

Om de kosten van het voeren van oorlog te kunnen betalen zal IS ook betaalmiddelen in handen moeten krijgen. Enerzijds doormiddel van de export van olie uit gebieden in Syrië en Irak, die zij hebben veroverd, anderzijds door het overvallen van banken en het eisen van losgeld (Eikelboom & Kaboly, 2014B).

Juist deze export van olie is van belang voor Koerdistan, omdat Koerdistan rijk is aan gas en olie. Deze velden worden op dit moment belaagd door IS, waardoor Koerdistan hier geen waarde uit kan halen en dus ook niet zijn veel belovende perspectief kan inwisselen.

1.2 Aanleiding

Het doel van het EMEA fund is het laten groeien van het (geïnvesteerde) vermogen op de langere termijn, waarbij Aster-X interesse heeft in opkomende gebieden en landen. Koerdistan mag hier onder geschaard worden, afgaande op de beschikbare informatie. Het land heeft echter veel problemen in het verleden gehad en op dit moment een nieuwe bedreiging door de Islamitische Staat. Dit maakt Koerdistan een risicovol land. Twee bedrijven, gevolgd door Aster-X hebben olievelden liggen in de Koerdisch Autonome Staat. Aan de hand van analisten rapporten, die de situatie in Koerdistan hebben onderzocht voor deze bedrijven, probeer ik informatie te vergaren over de huidige situatie. Deze rapporten gaan in op de kansen, maar ook in op de dreiging van IS, voor deze bedrijven.

Aster-X heeft mij gevraagd of ik wilde kijken wat er geconcludeerd kan worden uit deze rapporten en aan de hand daarvan bepalen of het zijn huidige positie moest verkleinen, gelijk houden of eventueel moest uitbreiden. Dit heeft er dan ook voor gezorgd dat ik deze vraag algemener uit ga werken en daarbij dus probeer te kijken wat de huidige en toekomstige kansen en bedreigingen zijn van Koerdistan. Is de informatie beschikbaar over Koerdistan echt zo positief of zijn er toch enkele grote risico's en bedreigingen.?

1.3 Doel en Afbakening

Het doel van dit onderzoek is het proberen te bepalen van de kansen van Koerdistan in de toekomst. Deze kansen worden bepaald aan de hand van wat er in het verleden heeft gespeeld, wat er in het heden speelt en dreigt, waarna ik probeer te concluderen waar de kansen en de bedreigingen van Koerdistan liggen. In het laatste hoofdstuk probeer ik een conclusie te trekken uit deze kansen en bedreigingen en aan de hand daarvan, Aster-X een advies te geven over Koerdistan en eventuele investeringen in bedrijven gegeven de informatie beschikbaar.

Deze rapporten zijn beschikbaar binnen Aster-X, door het handelssysteem Bloomberg, of door enkele abonnementen bij banken en kranten. Het vinden van informatie over Koerdistan, zal ik in eerste instantie proberen door wetenschappelijke literatuur te zoeken en deze raad te plegen, mocht deze literatuur niet beschikbaar zijn, dan probeer ik een zo objectief mogelijke krant of informatiepagina te gebruiken. Door de vele losse groeperingen in verschillende landen, is er weinig informatie beschikbaar. Daarbij is het lastig het geheel te beoordelen op objectiviteit en waarheid.

Het oordelen over de huidige situatie dient objectief te zijn en verandert van dag tot dag. Er is wel duidelijk een verschil met het verleden en daarom beïnvloedt deze situatie wel de toekomst van Koerdistan. Het is bij de beschrijving van de huidige situatie dus noodzakelijk om objectieve stukken te vinden en deze zo objectief mogelijk uit te werken. Echter zal ik mij beroepen op Westerse kranten, waardoor er een Westerse blik op de huidige situatie zal ontstaan. Deze combinatie van huidig nieuws met gevonden artikelen over de toekomst van Koerdistan, zullen leiden tot een nieuwe toekomstanalyse.

Daarom heb ik ook de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Gegeven de gebeurtenissen in het jaar 2014, wat zijn de (nieuwe) bedreigingen en kansen voor Koerdistan.

1.4 Onderzoekvraag en deelvragen

Zoals hierboven al is aangegeven, wil ik graag onderzoeken of de ontwikkelingen in en om Irak, met betrekking tot de Islamitische Staat invloed heeft op het toekomst perspectief van Koerdistan. Mijn hoofdvraag is dan ook:

“Gegeven de gebeurtenissen in het jaar 2014, wat zijn de (nieuwe) bedreigingen en kansen voor Koerdistan.”

Ik wil deze hoofdvraag beantwoorden door de volgende deelvragen te behandelen.

- Wat was Koerdistans toekomstperspectief vóór 2014.
 - Wat voor invloed heeft de historie van Koerdistan op de toekomst.
 - Politiek.
 - Economisch.
 - Politieke relaties (Social).
 - Technologisch
 - SWOT-analyse van Koerdistan.
 - Sterke punten
 - Zwakke punten
 - Kansen
 - bedreigingen
- Welke gebeurtenissen hebben er plaats gevonden in 2014 die van invloed zijn op Koerdistan.
 - De opkomst van de Islamitische Staat.
 - Het jaar 2014 vanuit Koerdisch perspectief.
 - De ontwikkeling van de olieprijs.
- Waar liggen gegeven het verleden en de huidige gebeurtenissen de kansen en bedreigingen voor Koerdistan.
 - SWOT-analyse
 - Sterke punten
 - Zwakke punten
 - Kansen
 - Bedreigingen
- Advies voor Aster-X met betrekking tot investeringen in Koerdistan.

Aan de hand van PEST-analyse hoop ik een goed beeld te geven van de situatie voor 2014, om vervolgens aan de hand van een SWOT analyse het geheel samen te vatten en om een goed overzicht te geven van de huidige situatie.

2 Wat was Koerdistan zijn toekomst perspectief voor 2014

In dit hoofdstuk zal ik behandelen wat er in de gevonden literatuur stond over Koerdistan. Waarbij ik Koerdistan analyseer aan de hand van een PESTLE-analyse. Ik zal daarna de kansen en bedreigingen uitwerken aan de hand van deze PEST-analyse. De informatie die ik voor de PEST-analyse heb gebruikt, heb ik gevonden via Scopus en via (het handelsprogramma) Bloomberg, waarbij de informatie uit Bloomberg beschikbaar is gesteld door Aster-X.

2.1 Wat voor invloed heeft de historie van Koerdistan op de toekomst

Allereerst wordt er onderzocht wat er in het verleden is gebeurd in Koerdistan, ik onderzoek daarbij voornamelijk het politieke en het economische verleden van (Iraaks) Koerdistan. Er is in het verleden veel gebeurd met de Koerden en deze historische gebeurtenissen zijn wellicht nu ook nog steeds van invloed op de politieke relaties (of op economisch vlak). Door middel van de PEST-analyse kan ik een goed overzicht geven van deze historie.

2.1.1 De politieke historie van Koerdistan

Eerst geef ik een korte samenvatting van de gebeurtenissen voor 2003, waarna de gebeurtenissen tijdens het bestaan van de KRG worden behandeld.

Zoals Logan (2009) samenvat zijn de Koerden in het Noorden van Irak, ondanks jaren van gevechten en instabiliteit, sinds de late jaren 90 aan het profiteren van een aantal Iraakse olie-inkomsten en de voortdurende Westerse veiligheidsgarantie en bescherming. Ondanks dat de interne problemen bleven bestaan, focusten de Iraaks Koerdische leiders van Irak op de ontwikkeling van civiele structuren in de regio en het verbeteren van de infrastructuur. De meeste verkiezingen werden als vrij en eerlijk gezien door internationale waarnemers. In oktober 2002 kwam de “Kurdish National Assembly”, het Koerdische parlement, bijeen in Erbil voor het eerst sinds 1994. Toen Amerika aan het begin van 2003 klaar stond om Irak binnen te vallen, was Noord-Irak een fragiele regio maar was de balans over het algemeen positief. Ondanks dat er veel problemen, zowel intern als extern, nog niet waren opgelost, was Koerdistan in Irak een relatief stabiele omgeving.

Na de invasie van de Verenigde Staten in Irak, waarbij Saddam Hoessein werd afgezet, werd er tijdelijke grondwet (Transitional Administrative Law (TAL)) opgericht door de Verenigde Staten, waarbij de basisrechten van iedere Iraakse inwoner werden vastgelegd. Tevens werd hierbij het initiële proces van de politiek opgenomen. Tijdens de TAL wist de KRG zich autonoom te maken van Irak. Er werden drie regio's autonoom gemaakt, maar Kirkuk, een sleutelstad, beheerst door Koerdische krachten, werd hierbij aan niemand toebedeeld (Logan, 2009).

Bij de verkiezingen in 2005 hielden de Soennieten zich afzijdig, waardoor de Sjiïeten en de Koerden een grotere positie verworven in het parlement, waardoor zij ook meer een beleid konden houden in het voordeel van zijn eigen belangen in plaats van heel Irak. Binnen de Koerdische regio heerst ook weinig vrijheid, aangezien de kranten, televisiestations enzovoorts voornamelijk door de grote Koerdische partijen worden gecontroleerd. Hierdoor wordt er dus een vertekend beeld gegeven van de realiteit binnen de regio's. Tevens is er veel corruptie, worden mensen bevoordeeld en is er onbekwaamheid binnen elk aspect van het leven bij het volk. Het kan dus zijn dat veel politieke officials hun positie danken aan hun kennissen in plaats van hun bekwaamheid (Logan, 2009).

Door de nieuwe grondwet mocht de KRG een eigen leger oprichten en in het buitenland ambassades oprichten. Het deelnemen in het landelijke bestuur werd door de Koerdische leiders gezien als het verdedigen van hun eigen belangen binnen de KRG. Ondanks alle interne en externe problemen heeft de KRG zich beter ontwikkeld dan alle andere regio's in Irak. De KRG wordt daardoor nog steeds beschouwd als het meest veilige gebied in Irak. Binnen de KRG kijken ze dan ook positief aan tegen de samenwerking met de Verenigde Staten sinds de inval en de wederopbouw van de regio (Logan, 2009).

Omdat er geen duidelijke afspraken waren welke regio's bij de KRG hoorde, werd er tussen 2003 en 2007, toen in Bagdad en andere plaatsen juist het geweld afnam, in de KRG een toename qua geweld waargenomen. Dit zorgde ervoor dat Bagdad en dus de Iraakse regering een grotere controle probeert te krijgen over de autonome gebieden. De gebieden die niet beschreven staan in de grondwet, zoals grote en belangrijke steden als Mosul en Kirkuk zijn hierbij mogelijke toekomstige brandhaarden (Logan, 2009).

Een andere spanning is de aanwezigheid van Koerdische "Peshmerga" strijders als leger in de KRG regio. Er bestaat enige jaloezie omdat deze Peshmerga strijders in het verleden hebben bewezen het beste te kunnen strijden. Als tegenreactie heeft de Iraakse overheid nu de interne veiligheid en grenscontrole overgenomen van de Koerden en de volgende verwachte stap is dat de Iraakse overheid wellicht zijn leger in de KRG plaatst, dit heeft bij de regio die niet werd verdeeld al spanningen opgeleverd (Logan, 2009).

Echter was de spanning echt te merken toen de verkiezingen opnieuw werden gehouden, waarbij de drie Koerdische regio's niet mee mochten doen en daarbij ook één van de niet verdeelde regio's, namelijk Tamim, de regio waarin Kirkuk valt. Tevens deden toen de Soennieten weer mee tijdens het stemmen en dit zorgde ervoor dat de Koerden veel invloed verloren in de andere twee regio's, waarin veel Koerden leven (Logan, 2009).

Deze verkiezing zorgde ervoor dat de KRG vanaf 2009 bedreigd werd, doordat er een Sjiitische met Soennitische coalitie werd gevormd. Met daarbij de Sjiitische premier Maliki. Dit zorgde ervoor dat de harmonie tussen de etnische groepen, ondanks een afname in geweld, ook afnam (Logan, 2009).

De regio's die niet opgedeeld zijn bij het verdelen van Irak en dus het ontstaan van de KRG, zijn in de grondwet opgenomen onder Artikel 140. Dit artikel houdt in dat er een zogenoemde normalisatie moet plaatsvinden binnen deze regio's, wat inhoudt dat de oorspronkelijke bewoners terug moeten keren. Na deze terugkeer moet er een referendum worden gehouden in deze plaats om te kijken wat deze plek wil qua bestuurlijke macht. Op dit moment is het in Kirkuk zo dat de Koerden, Arabieren en Turkmenen alle drie 32% van de macht bezitten en de resterende 4% bezitten de christenen. Waarbij Kirkuk voornamelijk aangestuurd wordt door Koerden en beschermd wordt door de Peshmerga strijders (Logan, 2009).

Doordat het niet is opgelost in deze regionen blijven er tussen de etnische groepen spanningen bestaan, die in juli 2008 ontvlamden tot zelfmoordaanslagen. Reden dat deze regionen nog conflictgevoeliger zijn, is de aanwezigheid van grote hoeveelheden olie (Logan, 2009). De politieke en economische inhoud zal ik behandelen in Paragraaf 2.1.2.

2.1.2 De economische historie van Koerdistan

Zoals hierboven al aangegeven zijn juist de gebieden die niet zijn opgedeeld behalve van politieke en etnische belangen ook van economisch belang. Het Iraakse Noorden is namelijk rijk aan olie. De conflicten in deze gebieden ontstaan door geschillen over het winnen van olie, de exploitatie van deze olie, de ontwikkeling van deze olie en het vinden van (nieuwe) olievelden. Irak heeft in toaal een significante hoeveelheid olie beschikbaar en Kirkuk en het gebied daaromheen, dragen voor 13 procent bij aan de totale (bewezen) hoeveelheid beschikbare olie in Irak. De Iraakse inkomsten zijn dus voornamelijk afhankelijk van olie exporten. Het probleem is echter dat er op dit moment nog geen akkoord is met betrekking tot de distributie en verdeling van olie. Daarom worden alle opbrengsten van olievelden in het KRG gebied, nog steeds op de balans bij Irak geplaatst. Daarna wordt dit nationaal weer herverdeeld, waarbij de KRG ongeveer 17 procent ontvangt. De KRG kan hiermee leven, echter de verdeling en opbrengsten van nieuw te vinden velden zorgt voor problemen. De regering van Irak wilt de verdeling en opbrengsten van deze nieuwe velde het liefst nationaal reguleren, de KRG is daarentegen juist voor het reguleren binnen de KRG (Logan, 2009).

De KRG vindt dat hieronder ook het sluiten van investeringscontracten valt, waarbij deze gesloten worden met internationale oliemaatschappijen, buiten de Iraakse centrale regering om. Pogingen om de olieopbrengsten en vondsten centraal te reguleren in 2007, waarbij de KRG zich terugtrok, omdat het te centraal bevonden werd, zijn mislukt. Als tegenantwoord heeft de KRG daarbij een oliewet aangenomen, omdat de nationale wet van Irak niet de belangen van de Koerdische regio verdedigde en dus niet in hun voordeel was. Als tegenreactie werden alle internationale oliemaatschappijen in de ban gedaan door de centrale regering van Irak.

Uiteindelijk werd er in 2008 gestart met het oplossen van de impasse, zodat de bedrijven vanaf dat moment in ieder geval legaal konden investeren in Irak, met daarbij ook Koerdistan. Op het moment van dit artikel, Logan (2009), waren de onderhandelingen nog gaande, waardoor de spanningen opliepen. De KRG zet in op meer onafhankelijkheid, maar daartegenover staat de centrale regering voor nationale controle. De centrale regering doet dit, omdat er ook groepen en regio's in Irak zijn, die zonder of met weinig olieopbrengsten zitten (Logan, 2009).

Om hierop door te gaan werden in 2009 enkele contracten afgesloten met internationale bedrijven, met daarbij een overeenkomst om olie te mogen boren bij velden genaamd "Taq Taq" en "Tawke" binnen de Iraaks Koerdistan regio, waaronder DNO (Noors), en Addax Petroleum (Canada) en Genel Energy (Turkije). De belofte was dat Koerdistan eind 2010 al 200.000 vaten olie per dag kon produceren, wat 10 procent van Iraaks totaal is. Hierna ontstond er een conflict tussen de centrale Iraakse regering en Koerdistan, waarbij het ging om het betalen van de oliemaatschappijen. Irak wilde dat Koerdistan dit betaalt met het budget dat het ontvangt van de centrale regering, waarmee Koerdistan het oneens was. Na enige tijd van stilleggen werd er in februari 2010 weer besloten tot het verder gaan met produceren en exporteren. Er werd echter nog steeds geen oplossing gevonden voor de afgesloten contracten en dus bleef de impasse op dat gebied bestaan (Gunter, 2011).

Irak wilde in 2011 in zes tot zeven jaar zijn olie productie vergroten van 2,5 miljoen per dag naar 12 miljoen per dag, waarmee het gelijk zou komen met Saoedi Arabië, de grootste olie producent ter wereld. Dit is nogal ambitieus gegeven dat de uitstroom in de KRG in 2009 100.000 vaten per dag was en in 2010 in Irak maar 1,9 miljoen per dag was. Als gevolg ging Bagdad dreigen het budget van de KRG te verkleinen, tenzij de KRG voor 2011 olie konden produceren voor export. Waarna binnen de KRG een voorraad van 45 miljard vaten werd voorspeld, waarmee ze het zes na grootste land zouden zijn wat betreft oliereserves (Gunter 2011).

De Koerdische minister van natuurlijke grondstoffen gaf de economische situatie weer in negen punten. (1) In de laatste twee à drie jaren zijn er acht olievelden gevonden. (2) De KRG heeft 37 contracten getekend met 40 bedrijven wat heeft geleid tot 10 miljard dollars aan investeringen. (3) Drie olieraffinaderijen zijn uitbesteed met een capaciteit van 200.000 vaten per dag. (4) Er zijn drie elektriciteitscentrales gebouwd, waardoor 80 procent van de Koerdische behoefte naar energie is voorzien. (5) Hij voorspelt dat de Koerdische productie 1 miljoen vaten per dag kan halen in 2014. (6) Binnen de KRG is waarschijnlijk ongeveer 100 tot 200 biljoen kubieke meter gas aanwezig (ter vergelijking Nederlands gasbel was oorspronkelijk 2,7 à 3 biljoen kubieke meter). (7) De KRG kan bijna per direct 100 duizend vaten exporten en dit laten oplopen tot 150 duizend in 2012. (8) Het idee van Irak om 12 miljoen vaten per dag te produceren zal de oliemarkt kapot maken. (9) De KRG zal olie exporteren via trucks van "Taq Taq" en via de bestaande pijplijn naar Turkije (Ceyhan) vanuit "Tawke" (Gunter, 2011).

Punt negen gebeurde in 2009 ook al, alleen werd het exporteren van olie onderbroken door Irak in oktober 2009, door de bestaande conflicten over de oliecontracten binnen de KRG. Naast de bekende handel in olie, gaan er ook veel geruchten over het illegaal verhandelen en smokkelen van olie naar Iran, zonder regulering van Irak, vanuit de KRG. Dit zorgt er ook voor dat er bestaande afspraken met bijvoorbeeld de Verenigde Staten, die op dat moment sancties tegen Iran hadden, worden genegeerd (Gunter, 2011).

Daarnaast werd de stad Arbil door het magazine Foreign Direct Investment als vijfde geplaatst van het Midden-Oosten als potentieel voor buitenlandse investeringen. Dit omdat Arbil en Koerdistan in het algemeen een groot economisch potentieel hebben. De infrastructuur ligt er, er heerst zakelijke vriendelijkheid en Koerdistan stimuleert "FDIs" (buitenlandse investeringen). Deze investeringen zijn niet alleen in olie, maar ook in sectoren als landbouw, toerisme en bouw (Gunter, 2011).

De Koerden hebben op dit moment nog maar 12 miljard vaten en 22 miljard kubieke meter aan gas. Ondanks dat dit afsteekt tegen Irak en dat de oliereserves maar één tiende van Irak zijn, toch zijn ze op vijf miljoen inwoners zeer toereikend. Zeker met het streven van de KRG om in 2016 1 miljoen vaten per dag te produceren. Mocht dit bereikt worden, dan zou er 35 miljard dollar per jaar worden verdiend (bij de geldende olieprijs op dat moment). Dit staat in schril contrast met de compensatie die zij ontvangen van de Iraakse overheid, die 12 miljard dollar betreft. De gas en olie voorraad zou dus kunnen gelden als een fundering voor een levensvatbare economie (Mills, 2013).

Een groot verschil tussen Koerdistan en Irak is dat Koerdistan 650 Megawatt aan elektrische capaciteit heeft, door van onafhankelijke stroomproducenten. Dit zorgt ervoor dat Koerdistan bijna 24 uur per dag stroom heeft. In tegenstelling tot Irak, waar de stroomvoorziening niet meegroeide met de vraag, waardoor daar soms alleen elektriciteit beschikbaar is voor 8 tot 12 uur per dag. Daarom heeft de KRG ook stroom voorzien aan Kirkuk en andere regio's die nog onverdeeld zijn, zodat het zijn politieke invloeden kan vergroten in deze plaatsen (Mills, 2013).

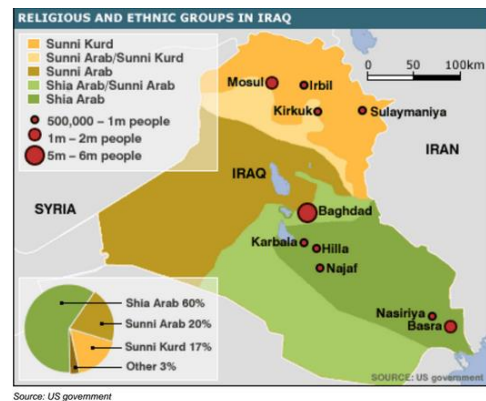
Zoals Mills (2013) ook aangeeft, dat juist de onverdeelde regio's in het noorden van Irak, die niet binnen de KRG vallen, zeer belangrijk zijn voor de geschillen. Ik heb voor de duidelijkheid Figuur 2 geplaatst zodat u ook een idee heeft om welke gebieden het gaat, dit figuur geeft daarbij ook nog eens de religieuze en etnische groepen binnen Irak aan.

Mills (2013) gaat daarbij in op Kirkuk, die hij de hoeksteen van de Noord Iraakse olieproductie noemt. Daaromheen liggen nog enkele belangrijke velden. Vanuit Kirkuk lopen de belangrijkste export pijplijnen richting het noorden, waar de grens met Turkije wordt gepasseerd in KRG gebied. Daarna gaan deze pijpleidingen richting het westen, naar de Middellandse Zee, naar de haven van Ceyhan, zoals te zien is in Figuur 3.

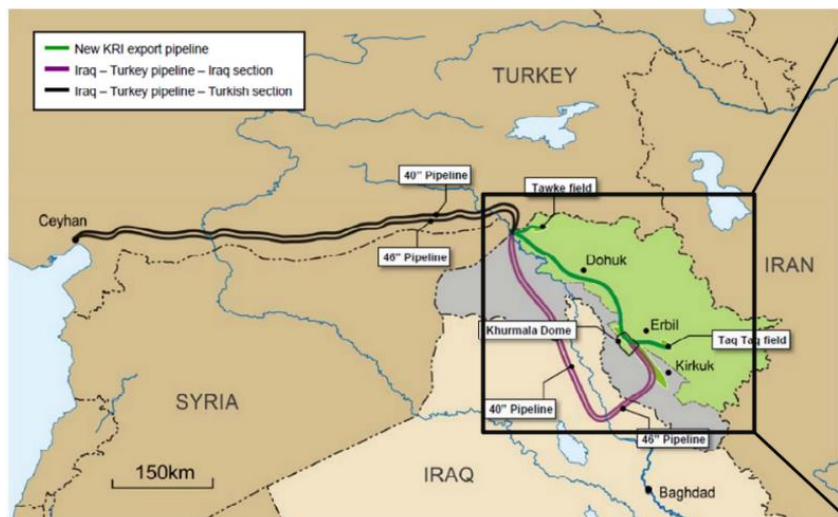
De twee pijplijnen van Irak, die in het plaatje te zien zijn door de paarse (lila) kleur, zijn 40 en 46 inches en hebben een theoretische capaciteit van 1,6 miljoen vaten per dag, maar door sabotage en een gebrek aan onderhoud is deze capaciteit maar 0,3 tot 0,4 miljoen vaten per dag (Mills, 2013).

De KRG en Irak kregen, zoals eerder al vermeld, een conflict met betrekking tot het vinden en benutten van olievelden. De Koerden menen het recht te hebben, volgens de Iraakse

grondwet, tot het afsluiten van contracten voor "toekomstige velden" en deze contracten te ondertekenen. Op dat moment waren namelijk pas drie velden bekend en niet operationeel. De KRG claimde dus alle velden binnen zijn grondgebied en in de niet verdeelde gebieden. Daarbij werken de internationale bedrijven in Koerdistan volgens een ander contract dan gebruikelijk is in Irak. In Koerdistan gebeurt dat volgens een 'Production Sharing Contract (PSC)' terwijl Irak een 'service' contract heeft. In Irak is het in de grondwet verboden om een PSC af te sluiten, daarbovenop vindt Irak de PSC vaak te generoos. Hiermee doelen zij op de oliemaatschappijen, die investeren in de KRG, die soms 20 procent van de winst krijgen. In Irak moeten de bedrijven namelijk 1 à 2 dollar betalen per vat, onder de service contracten daar (Mills, 2013). Mills (2013) geeft echter ook aan dat deze generositeit enigszins op zijn plaats is gezien de geografische risico's, de kleinere velden in vergelijking met het zuiden van Irak en de risico's qua politiek en qua uitbetaling.

FIGUUR 2 - RELIGIEUZE EN ETNISCHE GROEPEN IN IRAK.

Source: Genel Energy, Deutsche Bank

FIGUUR 3 - PIJPLIJNEN VAN IRAK EN KRG NAAR CEYHAN (TURKIJE).

Door een akkoord met Irak begin 2011 en september 2012, was export via pijplijnen geoorloofd, echter werd dit akkoord vaak verbroken. De afspraak is dat de opbrengsten overgemaakt worden aan Irak (Bagdad) en dat de KRG uiteindelijk een aandeel daarvan krijgt om kosten te dekken van deze internationale oliemaatschappijen. Door de vele onderbrekingen binnen de pijplijnen zijn de oliemaatschappijen vaak genoodzaakt om de olie lokaal te verkopen tegen een prijs van 60 dollar, waarna deze kleine firma's deze olie vaak illegaal exporteren naar Iran en Turkije (Mills, 2013).

Aangezien er geen oplossing werd gevonden, werden alle internationale oliemaatschappijen die in de KRG een contract sloten op een zwarte lijst gezet, waardoor ze niet meer mee konden bieden naar olievelden in het zuiden van Irak. Echter heerst er binnen het bedrijfsleven ook vertrouwen als zij het geschil bekijken. De CEO van Genel gaf bijvoorbeeld aan dat de kansen voor de KRG en Irak zo groot zijn dat er wel een oplossing moet komen, aangezien een miljoen vaten olie per dag te veel waarde heeft voor beide partijen, waardoor ze wel een akkoord zullen moeten sluiten (Mills, 2013). Echter werd er wel tussen de KRG en Turkije een akkoord gesloten voor het exporteren van olie per tankers, tegen geraffineerde producten de andere kant op. Echter is exporteren via tankers duur en beperkt in volume en is dit dus niet een oplossing voor de lange termijn (Mills, 2013).

2.1.3 Relatie van Koerdistan met verscheidende landen (Social)

Zoals hierboven aangegeven is Irak maar ook de KRG rijk aan olie, waarbij beide exporten via Turkije. Turkije heeft dus met beide landen verschillende belangen en contacten. In deze paragraaf ga ik in op enkele landen van belang voor Koerdistan en die ook belangrijk zijn voor de toekomst van de KRG.

Zoals al in het financiële deel aangegeven zijn er veel landen die investeren in Koerdistan. Gunter (2011) geeft dit aan, door te wijzen op de nieuwe winkelcentra met daarin veel westerse merken. Daarnaast kijkt hij naar een vierdaagse internationale Bedrijvenbeurs, gehouden in Arbil in 2010. Op deze beurs waren namelijk veel internationale bedrijven. Onder hun waren er 76 uit Turkije, 53 uit Iran, 44 uit Jordanië, 41 uit Duitsland, 41 uit Frankrijk, 19 uit de Verenigde Arabische Emiraten, 16 uit Oostenrijk, 13 uit Tsjechië, 11 van het Verenigd Koninkrijk en vijf uit China en twee uit de Verenigde Staten. Daarbij werd ook de nabijheid met Europa geprezen en bovendien de onlangs geopende nieuwe vliegverbindingen.

Tijdens de oorlog tussen de Verenigde Staten (VS) en Irak, zocht de VS een uitvalsbasis in Turkije om de regering in Irak, maar ook het leger te bevoorraden, dit gebeurde na onderhandelingen vanuit Turkije. Allereerst vanwege de economische waarde, maar ook omdat het zuidoosten van Turkije veel Koerdische mensen bevat die door werk en economische ontwikkeling meer afstand namen van rebellen, kozen de Verenigde Staten voor het zuidoosten van Turkije. De economische waarde voor Turkije werd geschat op 1,6 miljard dollar per jaar, wat het herbergen van de VS erg interessant maakte. Tevens werd de economische relatie tussen Turkije en Iraaks Koerdistan verbeterd door deze oorlog. Dit resulteerde erin dat in mei 2006 al 314 bedrijven contracten hadden getekend in Irak met een waarde van meer dan 1 miljard dollar, waarvan de meeste contracten waren afgesloten in Iraaks Koerdistan. Dit bedrag was eind 2005 zelfs al opgelopen naar 2,6 miljard dollar (Olson, 2006).

Logan (2009) behandelt de relatie van Iraaks Koerdistan met de Verenigde Staten, maar ook die met Syrië, Iran en Turkije. Zoals hierboven al behandeld hebben de Verenigde Staten en de Koerden een relatie waar bijvoorbeeld tijdens de oorlog in 2003 gebruik van werd gemaakt. Met behulp van de Iraakse Koerden kon de VS Irak strategisch binnenkomen. In ruil daarvoor eisten zij stabiliteit na de oorlog. De band is daarna wel wat verslechterd. Dit komt allereerst omdat de VS in een poging om rust en stabiliteit te krijgen in Irak, afstand moest nemen van de Koerden, zodat de vrede nog breder gedragen werd. Tevens heeft het getouwtrek om Kirkuk en de olieontwikkelingen de relatie verslechterd. De KRG hechtte veel waarde aan de aanwezigheid van de VS in Irak, echter was het voor hun toekomst beter om vrienden te worden met de omliggende landen, in plaats van met een internationale kracht. Dit leek een goede beslissing, omdat de VS zich terug ging trekken (Logan, 2009).

De relatie van de KRG met Syrië is over het algemeen goed te noemen, omdat dit een van zijn belangrijke Arabische burens is. Echter zijn er enkele incidenten rond Mosul geweest sinds 2003, waar veel Koerden leven en dit is de KRG dus tot zorg. De aanslagen die daar gepleegd zijn, zijn voornamelijk gepleegd door Al-Qaeda in Irak (AQI) leden. Diverse keren is de KRG met deze AQI-leden gebotst, waarbij duidelijk bleek dat deze AQI-leden afkomstig waren van Syrisch grondgebied. De KRG spreekt daarom wel zijn zorgen uit over dit probleem, maar vreest aan de andere kant niet over intenties van de Syrische overheid. De Iraakse Koerden hebben altijd al veel invloed gehad op de Koerden in Syrisch grondgebied. Door de recente autonomie in Irak is het nationalisme ook daar toegenomen. De KRG zet daarom positief in op een relatie met Syrië, omdat ze altijd een partner kunnen gebruiken. Daarnaast zet de KRG in op een positieve relatie in de hoop dat Syrië de Koerdische bevolking daar zal bevoordelen. Daarnaast moet de KRG het nationalisme in Syrië in bedwang houden wegens de sterkere burens, Turkije en Iran, waar ook veel Koerden wonen (Logan, 2009).

Allereerst behandel ik de relatie tussen de KRG en Iran. Deze relatie is een stuk ingewikkelder. Iran heeft zijn invloeden in Irak sinds 2003 steeds verder vergroot, daarbij probeerend zijn invloeden te vergroten onder de Sjiitische bevolking van Irak. Iran heeft ook interesse in Noord-Irak, omdat daar enkele opstandige activiteiten georganiseerd zijn tegen Iran. Echter kan de KRG nationalisme niet aanmoedigen bij Iraanse Koerden, omdat dit de machtige buurman kan doen ontvlammen. Daarnaast zijn er enige islamitische elementen aan het werk binnen de KRG die terug kunnen vallen op Iran. Daarnaast is er economisch veel handel tussen Iran en de KRG in de stad Sulaymaniyah. Omdat deze stad verder van de Turkse grens ligt, handelt de KRG hier met Iran. Deze relatie is ook logisch gezien de vele historische en culturele verwantschappen tussen de Koerden aan beide kanten van de grens. Ook kan Iran daarmee zijn geheime dienst activiteiten daar plaats laten vinden, gericht op de veiligheid van zijn eigen land. Ondanks dat Iran soms hardhandig kan zijn in dit gebied, echter ziet de KRG dit als het veilig houden van de regio. Dus om te overleven en vanwege de geschiedenis, moet de KRG zorgen dat het pragmatisch een berekende relatie voorziet met Iran (Logan, 2009).

Dan zal ik als laatste Turkije behandelen, het land met de meeste belangen in Iraaks Koerdistaan. Dit is het enige aangrenzende land met een vrije markt economie en daarnaast de belangrijkste voor de KRG zijn toekomst. Echter is de relatie eerst tot een dieptepunt gegaan in 2007 en begin 2008, toen de Turken militair optraden tegen Koerdische nationalistische elementen in Noord Irak. Door inmenging en grote druk van buitenaf werd dit uiteindelijk recht getrokken en beseftte Turkije dat het beter was als zij een goede relatie hadden. Op dit moment is Turkije zelfs de grootste investeerder in de KRG. Veel infrastructuur en technologische ontwikkeling vinden hun oorsprong in Turkije (Logan, 2009). Tevens is er natuurlijk de olie die enkel via Turkije geëxporteerd kan worden.

Daarnaast kan Turkije goed bemiddelen bij conflicten tussen Irak en de KRG, omdat het met beide landen betrekkingen heeft en beide kan sturen in het vinden van de juiste (gewogen) oplossing. Dit is ook in het voordeel van Turkije, aangezien Turkije gebaat is bij een rustige grensstreek, daarnaast kijkt de EU over de schouders mee bij Turkije. Daardoor probeert Turkije ook zelf de mediator te zijn, zodat de Europese Unie dit als positief ziet. Daarnaast is de VS gebaat bij Turkije voor zijn invloeden binnen de regio, waardoor ook de VS positieve bewegingen tussen de KRG en Turkije aanmoedigen (Logan, 2009).

Mills (2013) haalt daarnaast vijf punten aan waarom Turkije ook gebaat is bij de KRG. Allereerst kan de KRG een potentiële leverancier worden van olie en gas, die geëxporteerd dient te worden via Turkije. Het geeft daarbij Turkije een back-up mocht er ooit ergens anders problemen zijn. Tevens zorgt het goed vervoeren van deze olie ook voor economische waarde en een goede positie tegenover de Iraakse regering. Mocht er ooit dreiging zijn van afsluiting of iets dergelijks dan beheerst het, de enige leiding die Irak heeft. Wat betreft gas is dit nog duidelijker. Betrouwbare gaslevering vanuit Irak en de KRG, zou Turkije een betere positie geven wat betreft de onderhandelingen met andere gas leverende landen, zoals Azerbeïdjan, Rusland en Iran. Daarnaast kan het een interessante bron zijn voor de gastoevoer van Centraal en Oost-Europa, mocht dit ooit nodig zijn. Dit heeft dus voor en de KRG, met Turkije als gasafnemer, als voor Turkije, die met het doorvoeren van het gas naar andere landen en met het versterken van zijn handelspositie wat betreft gas, ook profiteert (Mills, 2013).

Om door te gaan op de vijf punten, zal ik nu het tweede punt behandelen. De Turkse bedrijven profiteren van de KRG, zoals de cijfers in 2011 ook aantoonde, toen er 12 miljard dollar aan handel tussen de landen was. De totale handel met Irak was ter vergelijking maar 7,5 miljard dollar in 2010, waarvan nog 70 procent met de Koerdische regio was. Deze cijfers overtroffen de handel met Syrië, Libanon en Jordanië samen (Mills, 2013).

Ten derde is Turkije de doorvoerhaven voor de Koerdische oliegrondstoffen naar de wereldmarkt en andersom voor de leveringen naar de KRG. Daarnaast geeft dit Turkije voordeel tegenover de Koerden, zodat de Turkse Koerden ook zo in toom blijven, doordat de KRG economisch afhankelijk is van Turkije. Ten vierde geeft de relatie tussen de KRG en Turkije, Turkije macht tegenover Bagdad. Daarmee wil Turkije niet breken met Irak, echter zijn er wel enkele conflicten geweest. Ten vijfde zorgt het ervoor dat de relatie van Turkije met Turkse Koerden verbetert. Waar in het verleden pijpleidingen werden gesaboteerd door onafhankelijkheid strijders, zou dit nu wellicht beter onder controle zijn (Mills, 2013).

Daarnaast zijn er vluchten beschikbaar die Istanbul naar Arbil in de KRG gaan. Doordat Turkije dit verzorgt, is de KRG ook steeds meer verbonden met de wereld (Olson, 2006). Daarnaast waren er problemen met banken en het bankieren, bijvoorbeeld bij geldtransacties. De mensen op straat lopen nog met extreem gevulde portemonnees, waardoor er twee grote Turkse banken aankondigden in 2006 dat zij vestigingen zouden openen in Arbil, Dohuq, Sulaymaniya en Kirkuk (Olson, 2006). In het begin van 2011 werden er nog meer filialen geopend, die zich gingen richten op het verstrekken van leningen op auto's en op hypotheek (Gunter, 2011).

Echter blijven er, zoals Logan (2009) beschrijft, nog twee punten voor Turkije, namelijk de PKK (Koerdische werk partij, onafhankelijkheid strijders) die gestationeerd zijn in Noord-Irak en dus in de KRG en de Turkmeense populatie in Kirkuk. De PKK blijft een veiligheidszaak van Turkije terwijl de situatie met Kirkuk meer symbolisch is. De PKK dient te worden bestreden, door enerzijds echte sociale en economische maatregelen ten behoeve van Turkse Koerden, en anderzijds vanuit de KRG door goede trouw te tonen en binnen zijn grenzen de activiteiten van de PKK te minimaliseren. Wat betreft Kirkuk en de andere gebieden die niet verdeeld zijn, is er of een interventie nodig van een neutrale instantie of omgeving, zoals de Verenigde Naties, of door een verminderde drang van de KRG tot het bemachtigen van deze plaatsen. De KRG zou in plaats daarvan meer kunnen denken aan samenwerken.

Daarnaast geeft Olson (2006) nog aan dat Iran en Turkije ook samenwerken om stabiliteit te krijgen in Irak en de KRG. Het voorbeeld betreft de arrestatie van PKK-strijders, die door Iran werden uitgeleverd aan Turkije en die waren gevangen in Irak en Iran. De samenwerking tussen Iran en Turkije zorgt ervoor dat zij Irak stabiel houden en tevens het Koerdische nationalisme en verzet in toom kunnen houden in hun eigen land.

2.1.4 De Technologische historie van Koerdistan

De Koerden die wonen in het gebied van de KRG zijn pas vanaf 2005 autonoom. Er is dus weinig informatie beschikbaar over de technologische historie van Koerdistan. Echter zijn er in de economische analyse wel enkele punten besproken die wel degelijk een technologische invalhoek hebben.

Vanuit Kirkuk lopen de belangrijkste export pijplijnen richting het noorden, waar de grens met Turkije wordt gepasseerd in KRG gebied. Daarna gaan deze pijpleidingen richting het westen, naar de Middellandse Zee, naar de haven van Ceyhan, zoals te zien is in Figuur 3 (Mills, 2013). De twee pijplijnen van Irak, zijn 40 en 46 inches en hebben een theoretische capaciteit van 1,6 miljoen vaten per dag, maar door sabotage en een gebrek aan onderhoud is deze capaciteit maar 0,3 tot 0,4 miljoen vaten per dag (Mills, 2013). Door het goed bijhouden van deze pijpleidingen zou de KRG op de lange termijn een vast inkomen uit olie kunnen genereren.

Daarnaast is er vanaf de jaren 90 geïnvesteerd in de ontwikkeling van civiele structuren in de regio en het verbeteren van de infrastructuur. Dat heeft gezorgd voor een goede infrastructuur en dit kan het land helpen bij de diversificatie van de handel en het binnen halen van andere bedrijven. De drie elektriciteitscentrales, die 80 procent van de Koerdische behoefte aan energie voorzien, houdt in dat de KRG een betere energievoorziening heeft dan Irak. Als laatste zijn er intercontinentale vluchten naar Arbil beschikbaar. Dit alles zorgt ervoor dat de KRG op sommige technologische aspecten beter is dan Irak.

2.1.5 Conclusie van de PEST-analyse van Koerdistan

Omdat hierboven heel veel informatie is gegeven, gevonden in literatuur, probeer ik hier een conclusie te geven.

Allereerst is er nog veel onduidelijkheid waar nou de grenzen liggen binnen de KRG, omdat er enkele gebieden en regio's niet zijn verdeeld. Dit zorgt ervoor dat de KRG bijvoorbeeld Kirkuk probeert te bemachtigen omdat er veel Koerden aanwezig zijn en vanwege de aanwezige olie.

Dat is dan ook direct wat erg opvalt in de economische vooruitzichten, deze zijn voornamelijk gericht op de olie. Door het positieve investeringsklimaat in de KRG zijn er vele investeringen in de Noord-Irak. Zoals Gunter (2011) aangeeft leiden al deze positieve factoren en de natuurlijke ligging van Koerdistan ervoor dat de KRG positief wordt beoordeeld, wat betreft investeringen, maar ook wat betreft te bezoeken steden.

Mills (2013) trekt de conclusie dat de olievoorraad voor de Koerden zeer belangrijk is, waarbij het in Turkije een goede partner kan hebben. Turkije kan gebruik maken van de Koerdische gas- en olievoorraad om minder afhankelijk te zijn van andere partijen. Omdat Koerdistan telkens korte termijn oplossingen bereikt met Irak, moet het zijn eigen export routes aanleggen voor olie en gas. Daarnaast kan het kiezen voor een minder provocerende oplossing door een overeenkomst met Irak te krijgen of een wet te maken in samenwerking met Irak.

Logan (2009) geeft daarbij ook aan dat de toekomst van Koerdistan vooral afhangt van Turkije. Daarbij geeft hij dus aan dat Koerdistan een positieve relatie met Turkije aan moet gaan, waarbij het moet oppassen met het claimen van Kirkuk en met het helpen en ondersteunen van de PKK, maar aan de andere kant nog meer moet inzetten op het omarmen van Turkije en zijn bijdrage in de KRG. Daarbij geeft Logan (2009) aan dat zowel de KRG als Irak beide hun eisen enigszins moeten laten varen willen zij ooit overeenstemming bereiken. Daarbij is ieder buurland van de KRG, met ieder zijn eigen eisen, gebaat bij een stabiele regio in het Midden-Oosten.

Daarnaast waarschuwt Olson (2006) dat het aangaan van banden met andere landen, met voornamelijk Turkije en of Iran, een mogelijke bron is voor nieuwe conflicten. Dit omdat allereerst het nationalisme in deze landen daardoor kan toenemen en daarnaast kan het toetreden van Turkije in de KRG, veroorzaken dat Iran daar weg raakt. Deze twee landen kunnen daardoor de KRG als speelbal gaan gebruiken in een conflict.

2.2 Een SWOT analyse van Koerdistan voor 2014

Om duidelijk te maken wat de kansen en bedreigingen zijn voor de KRG, zal ik hieronder in kort samenvatten wat ik hierboven heb uitgewerkt. Eerst ga ik in op de kansen volgens de literatuur, waarna ik vervolgens de bedreigingen opsom.

2.2.1 De sterke punten van Koerdistan

- De buitenlandse investeringen komen op in de KRG, waarbij niet alles op olie wordt ingezet, dit zorgt voor een minder gevoelige economie.
- De KRG heeft zijn stroomvoorzieningen al voor elkaar en investeert daarbij in de infrastructuur. Mocht dit doorgaan dan krijgt de KRG een betere concurrentie positie dan Irak.

2.2.2 De zwakke punten van Koerdistan

- Er zijn enkele politieke geschillen in Koerdistan, waar twee partijen de dienst uitmaken. Er zijn al enkele protesten geweest die zijn neergeslagen.
- De projectkosten zijn lastig onder controle te houden, omdat er problemen zijn met betrekking tot personeel, materialen en gereedschap en daarbij kan de infrastructuur soms een bottleneck zijn.

2.2.3 De kansen van Koerdistan

- Koerdistan heeft wellicht een olievoorziening van 30-60 miljard vaten olie.
 - De grootste kans is het moment dat Irak en de KRG een sluitend akkoord bereiken over de olie-export van de KRG en daarbij ook over de compensatie.
 - Daarnaast kan de pijplijn naar Ceyhan een groot inkomen genereren en de KRG wat onafhankelijker maken van Irak.
 - Mochten ze daarnaast de belofte waarmaken van één miljoen vaten per dag in 2016, dan zou het extreme inkomsten genereren.
- Mocht de gasvoorraad van 100-200 biljoen kubieke meter zijn, dan kan de KRG een zeer goede partner in Turkije vinden dat onafhankelijker van gas uit andere landen wil zijn. Ook met de huidige hoeveelheid (12 biljoen) is dit van toepassing.

2.2.2 De bedreigingen van Koerdistan

- Er wordt beschreven dat Turkije van grote invloed is op de Koerdische regio. Deze moet daarbij oppassen dat ze niet te provocatief is richting Turkije.
- Ondanks alle positieve punten heeft Gunter (2011) ook enkele kritieke punten:
 - De buitenlandse investeerders gaan problemen ondervinden met betrekking tot de scholing van de inwoners.
 - Daarbij zijn de politieke onrusten wat betreft de olie en de gesloten contracten een punt, gaan deze olieplatformen hun belofte waarmaken of is het een denkbeeldige bel en barst deze later.
 - Er zijn enkele politieke geschillen in Koerdistan, waarbij twee partijen de dienst uitmaken en er al enkele protesten zijn genoteerd die zijn neergeslagen. Dit is iets wat in de gaten gehouden dient te worden.
- Mills (2013) werkt uit dat de KRG altijd in het achterhoofd moet houden dat het heel klein is en daardoor zomaar snel opzij kunnen worden geschoven door Turkije of overtroffen worden door een aantrekkelijker bod uit Irak.
- De KRG moet oppassen dat het geweld in de niet verdeelde regio's uit de hand loopt, waardoor het land instabiel kan worden.
- De KRG moet zorgen dat het al zijn olie en gasleidingen vernieuwt en daarbij onderhoud pleegt, zodat niet alleen het perspectief er is, maar dat er ook daadwerkelijk geleverd kan worden.
- Een aanval van één van de buurlanden of (onafhankelijkheid) groepen.

3 Gebeurtenissen in 2014 die van invloed zijn op Koerdistan

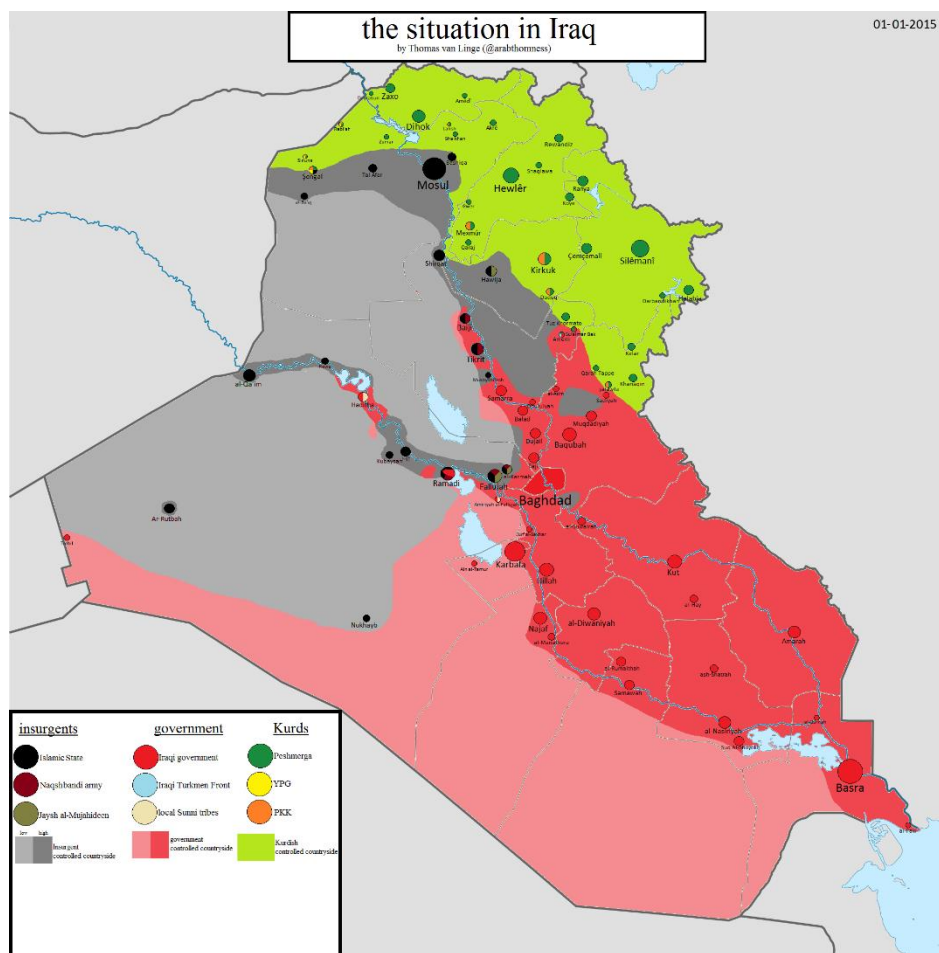
In dit hoofdstuk zal ik ingaan op de gebeurtenissen in 2014, van invloed op Koerdistan. Dit zal ik doen aan de hand van enkele analistenrapporten, die deels ingaan op Koerdistan en daarbij vooral op de bedrijven die een positie hebben in Koerdistan. De bedrijven waar de rapporten over gaan, zijn Genel Energy en DNO. Daarnaast gebruik ik enkele Koerdische nieuwssites om in te gaan op de Islamitische staat en zijn bedreigingen. Ik sluit daarbij af met de verwachtingen over de koers van de olieprijs, omdat deze eind 2014 richting de 50\$ per vat is gegaan, wat ook van invloed kan zijn op de toekomst van Koerdistan. Allereerst zal ik nu kort uitwerken wat er met IS is gebeurd en daarna zal ik de huidige situatie beschrijven, waarna ik doorga met de analistenrapporten.

3.1 De opkomst van de Islamitische Staat in Irak

Zoals al aangegeven in Paragraaf 1.1.3 is de Islamitische Staat opgekomen in Irak en Syrië. De KRG bleek uiteindelijk een goede tegenstander in de strijd, aangezien de IS nauwelijks grondgebied van de KRG heeft veroverd. Echter heeft de IS wel gevolgen voor de KRG, zowel voor zijn positie binnen Irak en voor de onafhankelijkheid als voor zijn plaats in de wereld en dus politiek en economisch gezien.

Zoals in Paragraaf 1.1.3 aangegeven bezet IS sinds de zomer van 2014 een groot gebied binnen Syrië en Irak. Ik heb al kort het ontstaan en de opkomst beschreven echter zal ik hier kort aangeven wat de oorzaak is en daarna aangeven wat er op dit moment speelt.

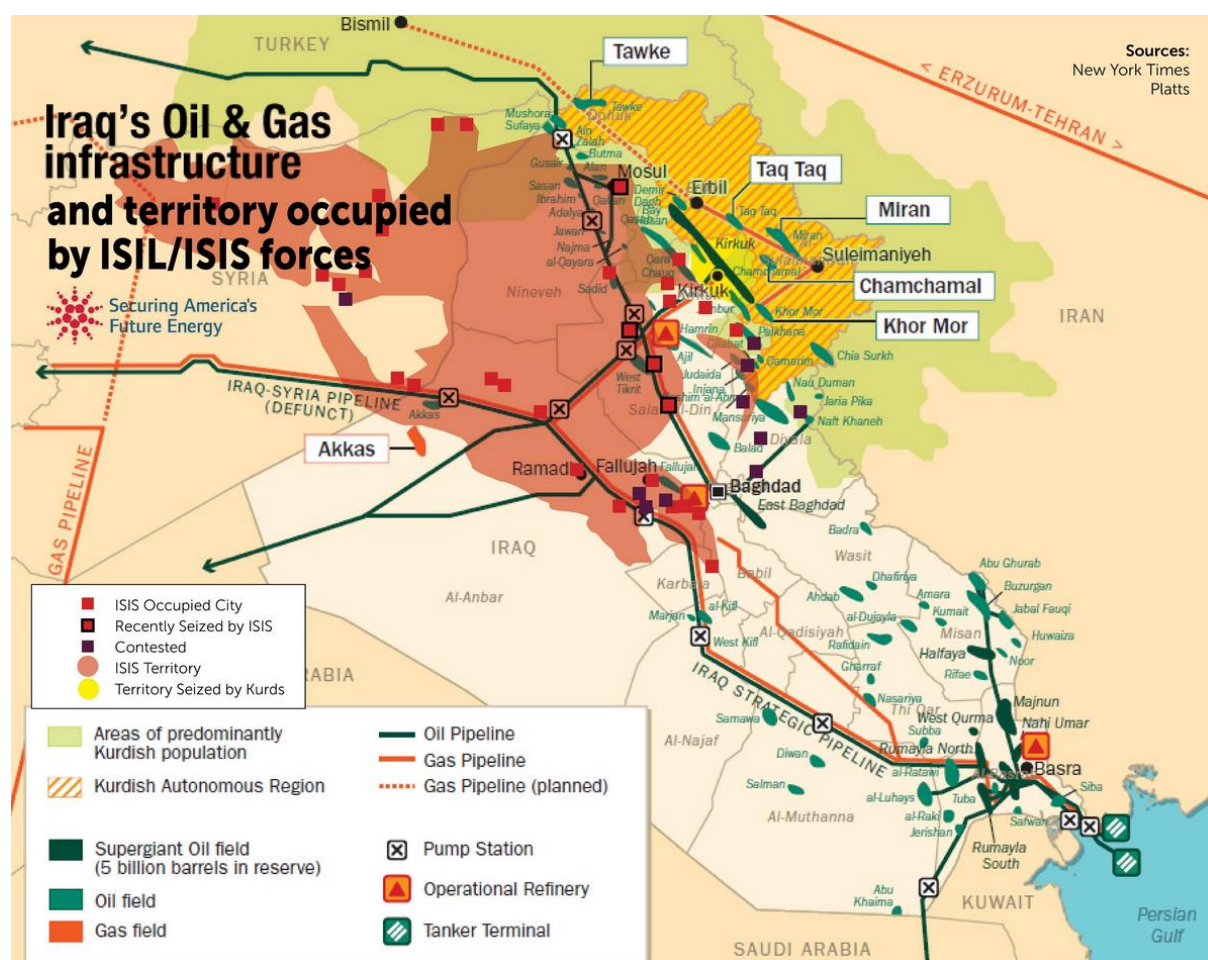
Door de Amerikaanse invasie in 2003 werden de Soennieten afgezet en eigenlijk in een hoekje gedrukt. Waarna al in 2010 een escalatie dreigde, echter werd deze de kop ingedrukt door het terug krijgen van hun stemrechten. Nadat de Sjiitische premier (Al-Maliki) weer won met de verkiezingen liep dit echter anders en werden er enkele Soennitische leiders gevangengenomen. Toen in Syrië de strijd tegen de macht uitbrak, en IS snel de grootste oppositie was in dat land, waaide deze oppositie al snel over naar Irak, door de discriminatie van de Soennieten.

FIGUUR 4-OVERZICHT TOESTAND IN IRAK PER 1 JANUARI 2015 (VAN OSTAEYEN, 2015).

Het kalifaat, waarbij de strijders geloven dat zij op militair en politiek gebied invloed hebben aangaande de islam, werd snel uitgeroepen. De kosten van de staat werden gefinancierd door middel van ontvoeringen en door het innemen van olievelden in Irak en Syrië. Daarnaast zijn er nog enkele bankovervallen geweest. Om duidelijk te maken wat op dit moment het gebied is dat IS bestrijkt, heb ik Figuur 4 geplaatst, zodat u ook een visueel overzicht heeft van de conflict gebieden. Deze kaart dateert van 1 januari 2015.

Zoals in Figuur 4 te zien is strijden de Koerden in Irak bijna langs de gehele autonome regio tegen IS. Daarbij valt het op dat IS enkele olievelden bezit, zoals in Figuur 5 te zien valt, waarbij de situatie wel van eind juni 2014 is. Echter valt te zien dat IS veel gasvelden in bezit heeft en daarbij enkele olievelden met daarbij raffinaderijen. Tevens valt hier te zien dat de pijplijn vanuit Irak naar Turkije, door en langs steden en gebieden gaat die bezet zijn door de IS.

FIGUUR 5-OVERZICHT IRAK QUA BEZETTINGEN EN OLIE – SITUATIE OP 27 JUNI 2014 (NEWS ECONOMICS, 2014).

Ik zal daarbij nu enkele artikelen en berichten van kranten en magazines gebruiken om de situatie weer te geven van het moment van ontstaan tot de situatie in januari 2015.

Zoals in de introductie al aangegeven is de Islamitische Staat opgekomen door onderdrukking en heeft in het begin de vrijheid gekregen om door te groeien. In de maand juni start IS een offensief tegen het Iraakse leger en er worden belangrijke steden ingenomen. Daarbij neemt IS ook vele journalisten gevangen, die worden gebruikt als pressiemiddel naar buiten toe. De opmars in augustus 2014 gaat door, maar daarnaast worden er ook enkele executies online geplaatst, waarmee IS de ernst probeert te benadrukken (De Jong, 2014A).

Echter sinds september 2014 is er een “Coalition of the Willing”, een multinationale troepenmacht ontstaan die de strijd tegen IS aan wilt gaan. Grote landen, als Groot-Brittannië, Duitsland, Frankrijk, Italië, Turkije, Australië en de VS participeren onder andere in deze coalitie. Nederland doet ook aan mee door middel van F-16 gevechtswliegtuigen om in te zetten tegen IS in Irak. Arabische landen geven daarbij militaire en financiële steun tegen IS, zoals Saudi-Arabië, Jordanië, Egypte, Verenigde Arabische Emiraten, Qatar en Koeweit. Het doel is daarbij om IS met wortel en tak uit te roeien (De Jong, 2014B).

Begin oktober 2014, komt IS voor de grens van Turkije vechten, op Syrisch grondgebied. De Turken stellen daarbij hun grenzen open voor Syrische vluchtelingen en accepteert een mandaat voor het wetboek, voor één jaar. Turkije had zich tot dan toe afzijdig gehouden, omdat het bang is dat er een ‘lachende derde’ zou ontstaan. Maar vanaf dat moment creëert het een veilig gebied langs de grens, die beschermd wordt door het Turkse leger. Door de strijd in Ayn al-Arab (Kobani in het Koerdis) tussen IS en de Koerden, kan Turkije niet meer afwachten, aangezien Kobani tegen de grens ligt met Turkije (De Jong, 2014C).

Turkije laat 30 oktober Peshmerga strijders, de Iraaks-Koerdische strijders de Turkse grens passeren om zo de Koerden te kunnen helpen in Kobani. Echter heeft dit wel dagen geduurd tot dit daadwerkelijk kon. De Turken gingen uiteindelijk onder druk van de wereldopinie akkoord en heeft de Peshmerga strijders uiteindelijk laten passeren. Turkije heeft wantrouwen richting de Koerden, wegens vele incidenten in het verleden met de PKK en daarbij verdenkt het de Syrische Koerden ervan banden te hebben met de PKK. Daarnaast vrezen ze dat succes van de Koerden in Kobani, de roep om onafhankelijk te worden zal versterken. De internationale opinie begint zich tegen Turkije te keren, omdat dit veel te weinig steun biedt aan de Koerden en er zelfs speculaties zijn over aanvallen tegen de Koerden vanuit Turkije, al zijn deze nooit bevestigd (De Jong, 2014D).

In de maanden november december gaat het eigenlijk voornamelijk om de strijd in Kobani, die gebruikt wordt door de media als voorbeeld van de strijd tegen IS. Het is een stugge strijd, waarbij de coalitiegroep bijna geen vooruitgang maakt, wat eigenlijk ook al te concluderen was uit Figuren 4 en 5, waar in drie maanden weinig is veranderd. Het enige positieve lijkt dat landen die vroeger conflicten hadden, dichter bij elkaar komen. De conclusie uit Amerika is als volgt. De coalitie heeft de expansie van IS tot staan gebracht, echter mag er nog niet van terugdringen worden gesproken. De aanvallen uitgeoefend op strategische doelen van IS hebben wel een negatief effect op de inkomsten van IS (De Jong, 2014E).

Eigenlijk is de situatie begin januari nog steeds zo, waarbij IS gekenmerkt is als bedreiging van de wereldvrede. Daarnaast zou IS wegvagen de problemen in deze gebieden niet oplossen, corruptie, kwetsbare besturen en eeuwenlange rivaliteit tussen de soennitische en sjiiitische geloofsgemeenschappen. De coalitie wil dus ook na het eventueel wegvagen een gezonde machtsstructuur opbouwen, met daarin ook alle etnische minderheden. Daarnaast wordt er gevreesd dat IS zijn strijd uitbreidt naar Libanon, waar veel vluchtelingen zijn (De Jong, 2015).

Daarnaast heeft IS een begroting gemaakt, waarin staat dat ze 1,7 miljard euro te besteden hebben, inkomsten geworven uit olie en uit diverse offensieven. De strijd van de coalitie richt zich daarom op dit moment veel op de olieraffinaderijen (De Jong, 2015).

Door de strijd en het verlies van enkele gebieden begint IS intern nu ook zijn eigen strijders te executeren wegens het verliezen van het Sinjar gebergte in Syrië. Daarnaast heeft de coalitie meerdere hoge commandanten van IS van het leven beroofd (Andersen, 2014). Daarnaast denken twee activisten die geraadpleegd zijn, dat IS nu al in verval is. Ze doden elkaar namelijk al en daarnaast zijn er zoveel nationaliteiten in de bezette gebieden, waar ook nationaliteiten tussen zitten die IS niet in zijn staat wil hebben. Zij voorspellen dus dat de Islamitische Staat zeker ten onder zal gaan aan onderlinge conflicten (De Ruiter, 2014A).

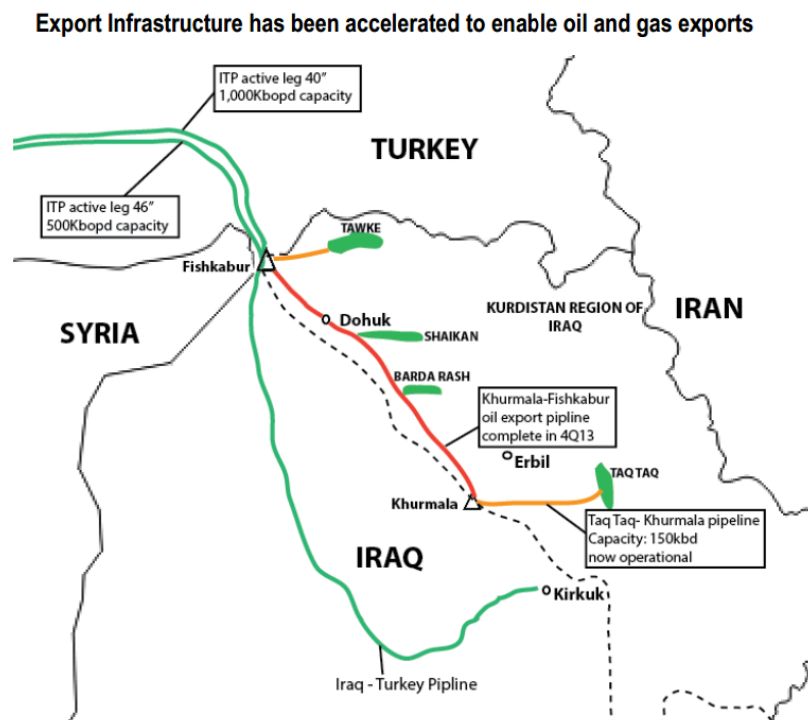
Daarnaast gaat dit stuk in op de economische politiek binnen de Islamitische Staat. Daar wordt ook ingegaan op de handel, die zij eigenlijk voornamelijk voeren met de omliggende vijandelijke landen. IS verkoopt olie en gas, waarbij de waarde per dag, voor de coalitie ging strijden, 2 miljoen per dag was. Daarnaast verhandelt IS ook stroom van bezette gebieden aan de landen eromheen, waardoor ze zelf maar vier uur per dag hebben (De

Ruiter, 2014B). Om nu te zien wat er door ontwikkeling van IS is gebeurd in Koerdistan, zal ik nu de rapporten uitwerken en de nieuwsberichten waarop deze gebaseerd zijn.

3.2 Het jaar 2014 vanuit Koerdisch perspectief

Zoals Citigroup in een rapport van 2013 aangeeft, is door de versterkte relatie tussen Turkije en Koerdistan wat betreft olie en gas, een duurzame olieexport mogelijk. Daarnaast verwachten zij een lange termijn akkoord over gasleveranties vanuit Koerdistan naar Turkije. Bovendien verwacht Citigroup een instroom van grotere bedrijven in Koerdistan, waardoor er nog meer cash beschikbaar kan komen voor Koerdistan (Alsford et al., 2013).

Allereerst wil ik ingaan op de duurzame olie-export via de nieuwe pijplijn, deze heeft een begincapaciteit van 300.000 vaten per dag en deze wordt verbonden met de Iraaks-Turkse pijplijn, echter is er nog wel een geschil waar het meetstation moet komen. De Iraakse overheid wil dat deze pijplijn verbonden wordt met een bestaand meetstation in Irak (Fishkabur), zodat de Iraakse overheid kan zien hoeveel er geëxporteerd wordt vanuit de KRG. De KRG wilt dit alleen niet en bouwt een nieuw meetstation, tussen dat van Irak en de Iraakse grens in. Waarbij deze aangesloten zal worden op de kleinere pijplijn van 40 inch, waarbij de KRG duidelijk de Iraakse olie en olie uit de KRG kan onderscheiden. De olie uit Irak zal door blijven stromen vanuit Irak zelf. Om dit visueel weer te geven, heb ik Figuur 6 ingevoegd. Deze geeft de KRG en Irak aan, met daarbij ook de twee pijpleidingen, waarbij de 40-inch de rechtse, respectievelijk de bovenste is (Alsford et al., 2013).

Source: Citi Research

FIGUUR 6 - OLIEPIJPLEIDINGEN IN IRAK EN DE KRG NAAR TURKIJE.

Echter is de uitbetaling van deze export nog onzeker. De verwachting was dat dit gelijk was aan de betalingen die de KRG op dat moment kreeg via export per trucks. De constructie is daarbij als volgt. Powertrans, een privaat bedrijf, betaalt de KRG. Dit betekent dat Turkije niet direct invloed heeft. Daarna betaalt de KRG de oliemaatschappij zijn deel uit, waarna de KRG nog moet beslissen hoeveel de Iraakse overheid krijgt (Alsford et al., 2013).

Daarnaast zijn er al plannen om meer olie op te pompen op twee plekken, waarbij de KRG zijn uitstroom kan vergroten naar 1 miljoen vaten per dag. Dit zijn in Figuur 6 de twee groene velden waar nog geen oranje pijplijn vandaan loopt (Alsford et al., 2013).

Daarnaast gaat het rapport van Citigroup (2013) in op Turkije zijn gasafhankelijkheid van Rusland, Iran en Azerbaïjan. De in grote mate aanwezigheid van gas in de KRG geeft Turkije een kosten concurrerend alternatief om zijn aanvoer te diversifiëren, en daarbij zijn groeiende vraag te blijven voldoen (Alsford et al., 2013).

Er is reeds (2013) een voorcontract getekend wat betreft een framework waarin staat dat er 10 miljard kubieke meter gas per jaar geleverd wordt aan Turkije. De verwachting is dat dit tegen een prijs van 210 à 245 dollar per duizend kubieke meter gaat en dat beide partijen daarmee akkoord gaan. Dit betekent dat er nu geïnvesteerd dient te worden in het aanleggen van een 24 inch pijplijn waarbij gas vervoerd kan worden naar het regionale verzamelings- en distributienetwerk. Waarbij de eerste gas opbrengsten al in 2014 werden verwacht (Alsford et al., 2013).

Daarnaast gaat het rapport ook in op de dieper gelegen olievelden onder bestaande olievelden waarbij de verwachting is dat in het jaar 2014 er al 7 miljard vaten aan extra voorraad worden gevonden.

Door de duurzame stroom van olie en de te verwachten gas export wordt er verwacht dat dit veel 'Mergers & Acquisitions' zal opleveren. Dit omdat de KRG bewezen heeft dat er een grote voorraad beschikbaar is, de kosten voor ontwikkeling laag liggen en omdat de bedrijven die op dit moment licenties hebben kleine bedrijven zijn, met beperkte beschikbaarheid van cash (Alsford et al., 2013).

Als kanttekening wordt daarbij opnieuw gegeven dat de politieke problemen opgelost dienen te worden. De relatie tussen Irak en de KRG dient in de gaten gehouden te worden, als ook de regionale problemen. Het probleem wat betreft verdeling van gelden uit olie tussen Irak en de KRG heerst op dit moment nog en lijkt niet snel opgelost te worden (Alsford et al., 2013).

Het volgende rapport van Citigroup (2014) geeft aan dat alle kansen nog gelijk zijn en dat er vooruitgang is geboekt. Het lijkt er steeds meer op dat de duurzame oliestroom er komt, en dat in of rond kwartaal 2 van 2014 deze pijplijn volledig zou moeten functioneren. Echter is er ook dan nog geen oplossing van het conflict tussen Irak en de KRG, maar er wordt verwacht dat de export alsnog plaats zal vinden, waardoor de kans toeneemt dat Koerdistan een deel van het Iraakse export deel ontvangt. Dit risico wordt genomen, omdat de relatie tussen Turkije en de KRG sterker lijkt te worden. Er is een groeiende economische integratie tussen beide landen en het gas akkoord is getekend, waarbij in 2017 4 miljard kubieke meter gas wordt geleverd, hetgeen zal oplopen tot 10 miljard kubieke meter gas in 2020 (Alsford et al., 2014).

In het rapport wordt ook onderstreept dat de KRG zelf ambitieuze plannen had om de lokale economie op gang te helpen en te diversifiëren. Naast de belangrijke energiesector wil de KRG investeren in de landbouw, in het toerisme en in de mijnbouw. Daarnaast wil de KRG, in samenwerking met de olie- en gassector, de lokale bevolking trainen en daarnaast de bedrijven aanmoedigen om jonge mensen aan te nemen en te trainen. Daarbij wil de KRG niet wachten op Irak maar laten zien 'hoe het wel moet' (Alsford et al., 2014).

Het volgende rapport dateert van mei 2014, geschreven door de Deutsche bank. Dit rapport gaat in op drie thema's. Namelijk: politiek, export pijpleidingen en een risico/baten analyse van het bedrijf dat investeert in Koerdistan. Ik gebruik de eerste twee punten van dit rapport om de situatie weer te geven op dat moment (Robinson, 2014A).

Allereerst over de politieke problemen, ondanks dat de pijplijn vanuit de KRG in november 2013 al klaar was, is er nog geen stroom olie doorheen gegaan. Echter lijken er openingen te zijn, namelijk drie. Allereerst (1) is er gemeld dat er al 2 miljoen olie vaten in opslag liggen in Ceyhan (Turkije), waarbij de volledige capaciteit van 2,5 miljoen snel zal worden bereikt, waardoor de olie verkocht dient te worden. De minister in Koerdistan geeft daarbij aan dat het idee is, dat deze olie vanaf dat moment verkocht gaat worden, zodat de export doorgang kan blijven vinden (Robinson, 2014A).

Daarnaast (2) is er door de afgelopen verkiezingen in Irak nu weer kans om de onderhandelingen op te pakken. Gezien het feit dat Koerdische steun nodig is om een meerderheid te vormen, geeft het de KRG een goede onderhandelingspositie. Het risico is daarbij nog steeds een verdere vertraging bij het vormen van een regering, zoals de laatste keer het geval was. Echter benadrukt de Deutsche Bank drie verschillen, de KRG heeft allereerst nu een eigen export pijplijn, daarnaast heeft Koerdistan nu een apart akkoord met Turkije over

onafhankelijke export en als laatste omdat KRG's geduld op lijkt te raken, omdat het de onderhandelingen onlangs afbrak (Robinson, 2014A).

Als laatste opening (3) wordt er genoemd dat economische straffen de KRG sterker kunnen maken. Uiteindelijk wegen economische sancties namelijk uiteindelijk zwaarder dan politieke wil. De druk van deze sancties op de KRG zijn financiën, zorgt ervoor dat de KRG weinig anders kan doen dan alternatieve inkomstenbronnen te zoeken. Mocht dit het geval zijn dan kan Koerdistan alleen het volgende doen. Allereerst kan het een korte-termijn meevaller krijgen door de 2,5 miljoen vaten in Turkije in opslag uit te drukken in geld en daarnaast een onafhankelijke inkomstenbron genereren uit export via zijn pijplijn in plaats van het onbetrouwbare budget uit Irak. In het rapport toont de Deutsche bank aan dat de 17% die de KRG nu van Irak krijgt, compleet gedekt kan worden door de KRG, omdat effectief maar 10% overblijft. De olieopbrengsten, als de nieuwe pijpleiding zijn capaciteit daadwerkelijk haalt, overtreffen dit (Robinson, 2014A).

Daarbij gaat het rapport ook in op de drie overgebleven problemen tussen Irak en de KRG wat betreft de olie-export. Allereerst moet er nog bepaald worden of de marketing van Koerdische olie via Iraks marketing divisie gebeurt (Somo) of via de Koerdische divisie (KOMO). Daarnaast moet er nog besloten naar welke bank de opbrengsten overgemaakt dienen te worden, waarbij Irak dit in een Amerikaans opgericht fund wil, en de KRG dit op een Turkse bank wil. Als laatste dient het verdelen van het budget nog opgelost te worden. Dit gaat in over de verdeling van de winsten op een pre- of post-kostenbasis. De KRG heeft een voorkeur voor de pre-kostenbasis (Robinson, 2014A).

Bij de export pijpleiding vanuit de KRG wordt benadrukt dat investeerders voorbij gaan aan enkele grote problemen. Het productie potentieel van 750.000 vaten per dag (eind 2014) overtreft de oorspronkelijke capaciteit van de pijplijn, die 400.000 vaten per dag aankan. Dit kan opgelost worden door toekomstige uitbreidingen, maar op de korte-termijn heeft dit wel degelijk invloed. Daarnaast brengen de benodigheden voor zwaardere mengsels, pijpleiding tarieven en de eigen markt nog een laag aan complexiteit (Robinson, 2014A).

Daarnaast wordt ingegaan op de pijpleiding van Irak, de KRG en de pijpleidingen in Turkije. Daarbij is de pijpleiding van de KRG in werking en volledig voltooid, met een begincapaciteit van 400.000 vaten per dag. Echter is er een probleem over de grens, met de pijpleidingen in Turkije, waar op dat moment veel onderhoud plaats vindt. Bij reparatie kan de export uit Koerdistan wellicht al oplopen richting 500.000 vaten per dag. Waarbij ook nog eens de Iraaks-Turkse leiding steeds vaker niet operationeel is, door militaire aanvallen (van IS) (Robinson, 2014A).

In een kort rapport op 15 juni 2014, gemaakt door ABG, wordt gemeld dat door de opkomst van IS, de KRG de controle in Kirkuk heeft overgenomen. Dit doen de Koerden om alle gebieden te beschermen waar Koerden leven, maar ook om de vele olievelden in deze regio. Eigenlijk wordt hier kort aangegeven welke drie mogelijkheden er op dat moment zijn voor Koerdistan. Allereerst kan IS verslagen worden, waardoor alles weer terugkeert naar het oude. Een andere mogelijkheid is dat IS door probeert te stomen naar Irak, waardoor Irak zijn olie-export niet meer waar kan maken, waardoor er meer uitstroom door Koerdistan nodig is om deze verliezen te compenseren. Daarnaast is er ook een scenario mogelijk dat ook Koerdistan betrokken wordt in de gevechten, wat zorgt voor grotere risico's in productie en kan leiden tot evacuatie(s) van de investeerders in de velden (Hagen & Olaisen, 2014).

Op 30 juni 2014 brengt de Deutsche Bank in haar rapport naar voren, dat er sinds vijf weken export van olie plaats vindt vanuit Ceyhan. Dit lijkt te suggereren dat een exportmarkt is ontstaan, ondanks de dreiging van IS en vanuit de Iraakse overheid. Er zijn belangrijke dingen gebeurd. Allereerst zijn er twee ladingen van 1 miljoen vaten verkocht, met een derde en vierde lading op komst. Daarnaast heeft de KRG de ontvangst van de betaling aan een Turkse bank bevestigd. Als laatste is ook een verzoek tot blokkering van export, vanuit Irak, afgewezen door het Hooggerechtshof van Irak. Omdat het risico van tegenmaatregelen dus afneemt, verwachten zij dat de handel in Koerdische olie steeds comfortabeler wordt en lijkt het steeds meer dat een vaste exportstroom te voorschijn zal komen (Robinson, 2014B).

Daarnaast zit er door het gasakkoord met Turkije nog een extra inkomstenbron aan te komen. De lage marginale kosten van gas in de KRG en de hogere vooruitzichten van de vraag naar gas door Turkije zorgen voor een extra strategisch voordeel (Robinson, 2014B).

Ook zijn er nog enkele nieuwsberichten opgedoken na deze rapporten die ingaan op de situatie in Irak. Op 4 augustus 2014 wordt er bekend dat Irak luchtversterkingen aanbiedt aan de Koerdische strijders. Dit is de eerste keer sinds de oorlog dat de twee elkaar steunen. Dit kan eventueel dus leiden tot een betere relatie en dus wellicht een oplossing voor de problemen (BBC, 2014).

Op 14 augustus maakte de Koerdische natuurlijke grondstoffen minister bekend dat de KRG al 7 miljoen vaten aan olie had geëxporteerd. Daar heeft hij geld ontvangen behalve voor twee schepen die voor de kust van de VS liggen, hierover zal ik het zo hebben. Daarnaast geeft hij dan aan dat de export door de pijpleidingen eind van dat jaar 500.000 vaten per dag zal bereiken. Daarnaast gaat hij in op de productie en ontwikkeling, door de gevechten blijft de ontwikkeling achter, maar de productie draait nog steeds (Rudaw, 2014A).

De twee olietankers die niet hebben kunnen leveren, liggen voor de grens bij de VS, dit komt doordat Irak een rechtszaak in Amerika had aangespannen tegen de legaliteit van leveringen uit Koerdistan. De Amerikanen zijn eveneens tegen Koerdische onafhankelijkheid. Amerika wilt echter dat dit door de landen zelf wordt opgelost. Wat dus opnieuw voor problemen tussen de landen zorgt (Rudaw, 2014B).

Op 17 september 2014 lijkt het erop dat de KRG en Bagdad een akkoord hebben over de olie. De helft van de olie zal daarbij via de Iraakse marketing divisie lopen (State organization for marketing oil, SOMO), waarbij de opbrengsten direct naar de Iraakse overheid gaan. De andere helft zal geëxporteerd worden via de Turkse plaats Ceyhan. De inkomsten komen direct aan de KRG toe, vanuit de Turkse HalkBank (Salih, 2014).

Dan ga ik nu in op de berichten die ik nog van media uit het Midden-Oosten heb, om de meest actuele situatie te geven. Na het akkoord dat hierboven beschreven is, lijkt het er in november 2014 daadwerkelijk op dat de KRG onafhankelijker is. De KRG heeft ondertussen al 30 miljoen vaten geleverd aan het buitenland en de KRG heeft in november beloofd de oliemaatschappijen te betalen, wat een boost geeft aan de lokale economie. Ondanks dat ze samen strijden tegen IS, heeft dit wel geleid tot sancties van Irak. Het echte probleem was dus nog niet opgelost (Kayakiran, 2014A).

Om tot een oplossing te komen wordt er op dat moment voorgesteld door de KRG, dat het 150 duizend vaten per dag levert aan de Iraakse overheid in ruil voor 500 miljoen dollar voor de KRG, om aan de hand daarvan tot een oplossing te komen. Daarnaast geeft de KRG ook hier aan dat het naar 500.000 vaten per dag gaat in kwartaal 1 van 2015, gelijk aan 17% van de export van Irak en dus dekkend voor het totaal wat de KRG ontvangt. Dit maakt het dus onafhankelijk van Irak (Kayakiran, 2014A).

Daarnaast gaat het artikel ook nog in op een plan in Turkije om een pijplijn uit te breiden naar de Iraakse grens, om Koerdisch gas te importeren. Deze pijpleiding zou 20 miljard kubieke meter gas per jaar kunnen vervoeren (Kayakiran, 2014A).

In december 2015 een maand na het tijdelijke akkoord tussen Koerdistan en Irak, heeft dit tijdelijke akkoord een weg geopend om tot een verder akkoord te komen. Daarnaast geeft de CEO van Genel Energy aan dat de dan al dalende olieprijs geen invloed heeft op hun velden in Koerdistan, waar de marginale kosten enkel 5 dollar per vat zijn. Een akkoord tussen beide landen zou een stimulans voor beide gebieden zijn (Kayakiran, 2014B).

Op 19 december 2014 wordt bekend dat de KRG bijna 1 miljoen vaten per dag wilt gaan leveren aan Turkije eind 2015. Daarnaast geeft de minister van grondstoffen aan dat de KRG, Irak zal helpen bij het halen van zijn export doelstellingen in 2015. Daarnaast gaat de minister nog een keer in op de deal, die inhoudt dat Irak zijn budget deel en zijn steun voor de Peshmerga's overmaakt en daartegenover krijgt het dan 250.000 vaten per dag. Daarnaast benadrukt hij dat het KRG's doel is minder afhankelijk te worden van olie (Abdulrazaq, 2014A).

Daarnaast blijft de KRG de export van olie verhogen, waardoor het steeds economisch onafhankelijker wordt, terwijl het toewerkt naar een totale deal met Irak. De KRG zal daarbij Irak dus ondersteunen bij het halen van

zijn doelen, maar de KRG blijft wel een deel zelf exporteren, om nooit meer de problemen te ondervinden als in het verleden (Abdulrazaq, 2014A).

Op 19 december geeft de KRG minister ook aan dat de relatie met Turkije heel solide en strategisch is. Daarnaast wil de KRG zijn relatie met Iran versterken. In het akkoord is ook opgenomen dat de KRG de infrastructuur opknapt in de regio Kirkuk, tot dan toe altijd een conflictgebied. De olieovereenkomst wordt daarbij beschreven als een win-win situatie, omdat deze overeenkomst garanties voor een toekomstige inkomstenverdeling heeft. De olie-export van Irak stijgt met 550 duizend extra vaten per dag, door olie geleverd uit de KRG en uit Kirkuk, waardoor Irak dus de KRG en zijn oliebeleid erkent (Abdulrazaq, 2014B).

Op 31 december 2014 heeft de KRG 32,2 miljoen vaten geëxporteerd via Ceyhan, de waarde hiervan is ongeveer 2,5 miljard dollar. Daarnaast is er sinds het akkoord met Irak, in november 2014, al 3,2 miljoen Iraakse olievaten geëxporteerd (Dolomari, 2014).

3 januari 2015 brengt de KRG ook al naar buiten dat het de situatie in Kirkuk heeft opgelost en daarbij ook heeft aangesloten op de pijplijn naar Ceyhan. De uitstroom in Kirkuk is op dit moment 175.000 vaten per dag, waarbij het zou moeten groeien naar 300.000 vaten per dag (Dolamari, 2014 & Shwani, 2014).

Op 7 januari komt er naar buiten dat Koerdistan in 11 jaar in totaal 14 miljard dollar heeft opgehaald uit olieverkopen. Deze opbrengst komt uit ongeveer 145 miljoen geëxporteerde vaten in 11 jaar, waarbij 2014 veruit het meeste werd geëxporteerd in vergelijking met andere jaren (Shama, 2015).

Op 8 januari wordt er kritisch gekeken naar het akkoord tussen de KRG en Irak, het akkoord is gericht op het samen bestrijden van de IS, maar heeft nog steeds geen oplossing gevonden voor de Kirkuk regio. Het gebied is nu aangesloten op de Koerdische pijpleiding. Dit akkoord gaat dus nog steeds de fundamentele verschillen uit de weg. De deal is hierboven al beschreven, echter wordt het door de KRG ook gezien als de sleutel tot Irak zijn export. Daarnaast levert het olieopbrengsten op voor de KRG. De losse olieverkopen, die de KRG nu doet, worden nu gedoogd vanwege de oorlog, echter is de verwachting dat dit in de toekomst weer een geschil zal worden (Hacaoglu & Sabah, 2015).

Daarnaast gaat een Koerdische website in op de kosten van het jaar 2014. Het jaar 2014 heeft namelijk veel schade aangericht in de KRG. Daarom wordt er gekeken naar de mogelijkheden om geld te lenen, echter moeten er eerst een hoop problemen en onbeantwoorde vragen opgelost worden. Ondanks het akkoord dat er in november 2014 kwam, is er nog geld nodig om de schade en kosten, opgelopen voor het afsluiten van het akkoord, te compenseren. Aangezien de olieprijs dalen, zoekt de KRG naar alternatieve manieren van financiering. Daarnaast heerst er onduidelijkheid over de bestemming van het geleende geld. Het geld zal namelijk vooral gebruikt worden om overheidsuitgaven te dekken, waardoor het geld niet gebruikt zal worden om werk te verschaffen (Kawa, 2015).

Op 14 januari 2015 geeft de Turkse premier een interview met een krant in Duitsland, waarbij wordt gesteld dat een volledig onafhankelijke KRG een gevaar zou zijn voor de gehele regio. Veranderende grenzen zullen leiden tot gevechten in de buurlanden, daarom is het beter om de grenzen te laten zoals ze zijn, geeft hij aan. Ondanks de grote economische en politieke verbanden tussen beide landen. Voor jaren hebben de Koerden en Turkije problemen gehad, echter gaat dit sinds maart 2014 iets beter met de 15 miljoen Turkse Koerden. Dit geeft dus aan dat Turkije erg moeilijk zal zijn in de weg naar onafhankelijkheid van de KRG, uit vrees voor de Koerden die in opstand willen komen in eigen land (Rudaw, 2015).

3.3. De ontwikkeling van de olieprijs eind 2014

Eind 2014 daalt de olieprijs gigantisch, waarbij het van 100 dollar per vat in september naar rond de 50 \$ is gegaan begin 2015. Dit betekent een halvering van de olieprijs (dollarkoers.nl, 2015). Dit is voor een olieafhankelijk land als Koerdistan van groot belang en dus zal ik hieronder een rapport van Goldman Sachs (2015) over de ontwikkeling van de olie uitwerken.

De belangrijkste olieprijs, die van de olie in de VS, gaat volgens Goldman Sachs het komende halfjaar rond de 40 dollar per vat. Dit voornamelijk omdat de uitgebreide opslag en tankeropslag, waardoor de overvloed aan olie langer kan worden gehandhaafd. De VS is op dit moment zoveel schaliegas aan het oppompen, dat de prijzen al 50 procent daalden. Echter besloot de OPEC (waar Irak en dus de KRG inzit) ook zijn olie-uitstroom te handhaven. Om al het kapitaal buitenspel te zetten en om de investeringen in schaliegas te beperken, zal de prijs laag moeten blijven op een langere termijn, om de markt op zoek te laten gaan naar een nieuw evenwicht. De olie uit de VS lijkt voor 41 dollar nu tot 42 dollar over drie maanden te worden verhandeld (Currie et al. 2015).

De vooruitzichten van de wereld olieprijs voor de komende 6-maanden en 12-maanden werden daardoor verlaagd. De 6-maandse verwachting is dat de olieprijs per vat rond de 40 dollar zal zijn, waarbij de olieprijs over een jaar wordt geschat op een prijs tussen de 65 tot 70 dollar. Daarbij moet de prijs over een jaar onder de 65 dollar per vat marginale kosten moet blijven, het liefst rond de 55 dollar, zodat kapitaal en investeringen laag blijven, zodat er een nieuw evenwicht kan worden bereikt. De opslagruimte wordt door Goldman geschat op het aankunnen van een overvloed van 1 miljoen vaten per dag, voor het gehele jaar (Currie et al. 2015).

Goldman gaat er daarbij vanuit dat de OPEC niet zal snijden in zijn olie-uitstroom, op de helft van 2015. Goldman gaat ervanuit dat de teleurgang van het grote aanbod uit de VS het tweede halfjaar daarbij aanleiding geeft tot het opgeven van herinvesteringen in schaliegas. De olieprijs van 45 dollar per vat zorgt al voor een daling in uitstroom van schaliegas. De OPEC heeft echter al meerdere keren alsnog vast te houden aan zijn olie-uitstroom (Currie et al. 2015).

3.4 Conclusie van het jaar 2014

In het jaar 2014 is er veel gebeurd voor Iraaks Koerdistan. Om een goed overzicht te hebben van al deze problemen op de verschillende invalhoeken, geef ik een PESTLE analyse, die een overzicht geeft per subgroep.

De KRG heeft niet alleen door middel van IS een zwaar jaar achter de rug. Het heeft ook door problemen met de Iraakse overheid tot en met november 2014 geen cent gekregen, wegens een verschil over de verdeling van olieopbrengsten. Dit geschil is er, omdat de KRG wenst zijn eigen olie te exporteren, wat het sinds 2014 ook deed door middel van de operationele pijpleiding lopend vanuit de KRG naar Ceyhan in Turkije. Uiteindelijk heeft de KRG door middel van de bezetting door IS ook de controle over Kirkuk, echter is dit zolang de oorlog er is en is deze niet officieel toegewezen aan de KRG.

Door het akkoord wil de KRG in 2015 er alles aan doen om te voldoen aan Irak zijn doelstelling qua productie van olie. Dit zorgt ervoor dat er gezamenlijk meer opbrengsten worden behaald. De toekomst is daarbij nog niet zeker omdat er niet duidelijk is wat Irak van de onafhankelijke export vindt na de oorlog. Op dit moment heeft de KRG een machtige troef, omdat Irak via de KRG olie exporteert. Dit betekent echter niet dat zij dit later ook doen en daarbij dus deze export en verdeling blijven accepteren.

Daarnaast wordt in de laatste paragraaf een vooruitzicht van de olieprijs gegeven. De verwachting is dat deze rond juni/juli 2015 rond de 40 dollar zit en aan het einde van het jaar rond de 65 dollar. Dit betekent dat de inkomsten van de KRG en dus zijn economische vooruitzichten naar beneden dienen te worden gesteld. Ondanks dat de olie tegen lage marginale kosten worden ontwikkeld, is de winst wel lager geworden. Dit samen met het bericht dat de KRG aan het kijken is naar andere manieren van financiën, betekent dat de economische situatie van de KRG in het jaar 2015 niet zo zal verlopen als in de 'oude' literatuur werd aangegeven.

Daarnaast heeft de KRG het probleem dat het een klein land blijft, waarbij het afhankelijk is van andere landen. Turkije, de belangrijkste partner van de KRG, is daarbij tegen onafhankelijkheid en heeft serieuze bedenkingen bij een onafhankelijk Koerdistan, ook vanwege de 12,5 miljoen Turkse Koerden in zijn land. Blijft Koerdistan echter een autonome regio, dan houdt de KRG het probleem met betrekking tot de verdeling van de olie met de Iraakse regering. De KRG zal dus altijd moeten afwegen welke beslissing zij het beste kan nemen.

4. Waar liggen gegeven de gebeurtenissen in het verleden en in 2014 de kansen en bedreigingen

Omdat hierboven uitgebreid de historie van Koerdistan is uitgewerkt, met daarbij een heleboel invloeden op de KRG en daarmee zijn politieke en economische kansen maar ook bedreigingen. Maar daarnaast ook de gebeurtenissen van 2014. Ik zal daarbij alles samenvatten binnen een SWOT-analyse, zodat er goed overzicht ontstaat van de positieve en negatieve punten en daarbij de kansen en bedreigingen.

4.1 De sterke punten van Koerdistan

Op dit moment gaat het in de KRG voornamelijk om de bestrijding van IS. Het jaar 2014 heeft de volgende dingen geleerd.

- Ondanks alle aanvallen en bedreiging van IS, is de KRG sterk genoeg gebleken om IS tegen te houden en daarnaast is de KRG in samenwerking met de coalitie, IS aan het terug dringen.
- Door de operationele pijplijn, met daarbij een voorspelde olie-uitstroom van 1 miljoen per dag eind 2015, is er een constante instroom aan geld voor de KRG, die ondanks de lage olieprijs, nog steeds rendabel is.
- De KRG heeft zijn stroomvoorzieningen al voor elkaar en investeert daarbij in de infrastructuur. Mocht dit doorgaan dan krijgt de KRG een betere concurrentie positie dan Irak.

4.2 Koerdistan's slechte punten.

- Mocht IS wel worden verdreven, dan houdt Irak, met daarin de KRG, de verschillende etnische stromingen met daarbij ook de onderlinge bedenkingen.
- Er zijn enkele politieke geschillen in Koerdistan, waar twee partijen de dienst uitmaken. Er zijn al enkele protesten geweest die zijn neergeslagen.
- De projectkosten zijn lastig onder controle te houden, omdat er problemen zijn met betrekking tot personeel, materialen en gereedschap en daarbij kan de infrastructuur soms een bottleneck zijn.

4.3 Koerdistans kansen

Op dit moment zijn er nog weinig sterkere en zwakkere punten van Koerdistan. Daarentegen zijn er wel een heleboel kansen te herkennen voor de toekomst.

- Koerdistan heeft wellicht een olievoorziening van 30-60 miljard vaten olie. Dit biedt veel kansen voor grote oliemaatschappijen die bereid zijn te investeren in de KRG.
- Het akkoord dat nu bereikt is met Irak, zorgt ervoor dat de KRG veel kan halen uit de export van olie en daarbij moet het dus zorgen dat het na de bestrijding van IS nog steeds bestaan blijft, zodat zowel Irak als de KRG, profiteren van het akkoord.
- Mocht de gasvoorraad van 100-200 biljoen kubieke meter zijn, dan kan de KRG een zeer goede partner in Turkije vinden die onafhankelijker van andere landen wilt zijn. Ook met de huidige hoeveelheid (12 biljoen) is dit van toepassing.
- Er is reeds (2013) al een voorcontract getekend wat betreft een framework waarin staat dat er 10 miljard kubieke meter gas per jaar geleverd wordt aan Turkije. De verwachting is dat dit tegen een prijs van 210 à 245 dollar per duizend kubieke meter gaat en dat beide partijen daarmee akkoord gaan.
- De buitenlandse investeringen komen op in de KRG, waarbij niet alles op olie wordt ingezet, dit zorgt voor een minder gevoelige economie.
- Mocht door de constante bescherming van Kirkuk, besloten worden tot een referendum na het verjagen van IS, dan heeft Koerdistan een grote kans tot het bemachtigen/claimen van Kirkuk tot de KRG. Dit zou extra olie inkomsten genereren.

4.4 Koerdistans bedreigingen

De grootste bedreiging is op dit moment toch wel IS, echter is het de bedoeling dat mijn scriptie verder probeert te kijken dan de huidige problemen. Ondanks de grote lijst aan kansen, is er ook een flinke lijst met bedreigingen.

- De coalitie moet ondanks de gestage voortgang volhouden met het bestrijden van IS, mochten zij hier zich echter uit terug trekken is de KRG weer verzwakt en blijft de oorlog en dus de hogere kosten gelden en zijn de inkomst kansen verkeken.
- Turkije is van grote invloed voor de Koerdische regio. Deze moet daarbij oppassen dat ze niet te provocatief is richting Turkije.
- Het heersende akkoord tussen Irak en de KRG krijgt geen vervolg na het oplossen van de oorlog, waardoor ze terug bij af zijn, wat kan leiden tot nieuwe conflicten of aanvallen, waarbij niet meer IS de gezamenlijke vijand is, maar zij elkaar gaan bevechten.
- De buitenlandse investeerders kunnen problemen ondervinden met betrekking tot de scholing van de inwoners.
- De dalende olieprijs blijft langer dan voorspeld hangen op 40 dollar of daalt wellicht zelfs verder door verhoogde productie in andere landen, dit zou zorgen voor grote tekorten op begrotingen in Irak en de KRG.
- De KRG moet altijd in het achterhoofd houden dat het heel klein is en daardoor zomaar snel opzij kunnen worden geschoven door Turkije of overtroffen worden door een aantrekkelijker bod uit Irak.
- De KRG moet oppassen dat het geweld in de niet verdeelde regio's uit de hand lopen, waardoor het land instabiel kan worden. Deze zorg is nu nog IS, maar kan door het claimen van Kirkuk, na deze oorlog leiden tot nieuwe conflicten met de Iraakse overheid.
- De KRG moet zorgen dat het al zijn olie en gasleidingen intact houdt, een probleem in deze pijpleiding, of een conflict met Turkije zorgt ervoor dat de uitstroom terugvalt. Nu zijn er alternatieven, die zijn echter door de olie vooruitzichten niet rendabel. Dit zorgt voor een grote afhankelijk van Turkije.
- De dreiging van een aanval van één van de buurlanden of (onafhankelijkheid) groepen, na het verjagen van IS.
- De protesten tegen de twee grote partijen kan escaleren, waardoor de KRG intern uiteen kan vallen door verdeeldheid.

4.3 Advies over Koerdistan voor Aster-X

Gezien de feiten hierboven beschreven biedt Koerdistan veel kansen en is het een zeer interessante regio, echter moet men zeer goed de bedreigingen in de gaten houden. Op de korte termijn, is de verwachting dat IS niet snel zal verjaagd worden uit Irak en Syrië wat zorgt voor een gezamenlijke vijand in Irak. Hierdoor werken de Iraakse overheid en de KRG samen. Dit zorgt voor een vaste duurzame uitstroom van olie die dus vaste inkomsten genereert. De bedrijven die dus op dit moment al geïnvesteerd hebben in de KRG, zullen nu eindelijk olie exporteren en hier ook voor betaald worden.

De bedrijven, zoals de CEO van Genel al aangaf, die investeren in Iraakse Koerdische olie, pompen olie zeer goedkoop uit de grond, zoals ook in Figuur 7 te zien is. Dit geeft deze bedrijven als een van de weinige oliebedrijven ter wereld nog een (zeer) rendabel olieveld, waardoor het één van de weinige oliebedrijven zal zien, die daadwerkelijk nog winst zal maken. Dit maakt deze bedrijven op de korte termijn zeer aantrekkelijk.

Op de lange termijn dienen de volgende dingen goed in de gaten te worden gehouden, ervan uitgaande dat IS wordt verjaagd. Allereerst is de relatie tussen de KRG en Turkije puur zakelijk, waarbij de gasexport een positief punt is voor de bedrijven die geïnvesteerd hebben in de KRG. Echter zijn de spanningen tussen de landen er nog steeds. Het autonoom worden, of zelfs nog verder het worden van een eigen land, kan betekenen dat de Turken zich terugtrekken uit de KRG. Mocht dit scenario voorkomen, dan zijn alle positieve ontwikkeling in de KRG voor niets geweest en kan wellicht al zijn olie niet meer kwijt.

Daarnaast dreigt natuurlijk altijd weer een conflict met de Iraakse regering over Kirkuk of over de mate van olie-export, of door een nieuwe groep die de macht wil overnemen in Irak. De situatie Kirkuk gaat voornamelijk over olie voor de Iraakse overheid, waarbij voor Saddam Hoessein deze regio het meest werd bewoond door Koerden, wat het een gevoelig punt maakt. De olie-export wordt nu geaccepteerd om kosten te kunnen dekken, maar als de oorlog over is, zijn deze kosten er niet meer. Dit kan dus weer leiden tot nieuwe problemen met betrekking tot de verdeling van het budget. Het onderliggende probleem, van verschillende etnische achtergronden, dreigt daarbij altijd in lichte mate.

5. Figurentabel

Figuur 1- Gebied bewoond door Koerden.	7
Figuur 2 - Religieuze en etnische groepen in Irak.	14
Figuur 3 - Pijplijnen van Irak en KRG naar Ceyhan (Turkije).	14
Figuur 4-Overzicht toestand in Irak per 1 januari 2015 (Van Ostaeyen, 2015).	21
Figuur 5-Overzicht Irak qua bezettingen en olie – situatie op 27 juni 2014 (news economics, 2014).	21
Figuur 6 - Oliepijpleidingen in Irak en de KRG naar Turkije.	23
Figuur 7 - breakeven kosten bij uitstroom van 1 miljoen vaten per dag.	24

6. Referenties

Papers & reports

- Alsford, M. J., Syme, A. R., Kauppila, R. W., Garadaghi, M., Byrne, D. A., Gupta, N. N. (2014). European E&P – Key Takeaways from our Visit to Kurdistan. *Citi Research*, 2014 January, 1-20.
- Alsford, M. J., Syme, R. S., Kauppila, R. W., Garadaghi, M. (2013). Kurdistan E&P – Moving towards sustainable oil exports. *Citi Research*, 2013 October, 1-24.
- Currie, J., Courvalin, D., Pieschacon, A., Hinds, M. (2015). The new oil order – Lower for longer to keep capital sidelined. *Goldman Sachs Commodities Research*, 2015 January, 1-16.
- Gunter, M. M. (2011). Economic opportunities in Iraqi Kurdistan. *Middle east policy*, 2011 18(2), 102-109.
- Hagen, Ø., Olaisen, J. (2014). Investment Research DNO. *ABG Sundal Collier*, 2014 June, 1-5.
- Logan, D. L. (2009). Thoughts on Iraqi Kurdistan: Present realities, future hope. *Iran and the Caucasus*, 2009 (13), 161-186.
- Mills, R. M. (2013). Northern Iraq's oil chessboard: energy, politics and power. *Insight Turkey*, 2013 15(1), 51-62.
- Olson, R. W. (2006). Relations among Turkey, Iraq, Kurdistan-Iraq, the Wider Middle East, and Iran. *Mediterranean Quarterly*, 2006 17(4), 13-45.
- Robinson, T. (2014A). Kurdistan- False Dawn to reality. *Deutsche Bank Markets Research*, 2014 May, 1-71.
- Robinson, T. (2014B). Kurdistan on the cusp of steady-state exports. *Deutsche Bank Markets Research*, 2014 June, 1-8.

Webpages

- Abdulrazaq, H. (2014A). *KRG to export close to 1M barrels of oil to Turkey next year*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/economy/2014/12/19/krg-to-export-close-to-1m-barrels-of-oil-to-turkey-next-year/>
- Abdulrazaq, H. (2014B). *Oil Companies pledges to continue support and partnership with KRG*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/economy/2014/12/19/oil-companies-pledges-to-continue-support-and-partnership-with-krg/>
- Andersen, R. (2014). *Koerden dringen IS terug in Irak*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://www.volkskrant.nl/dossier-islamitische-staat/koerden-dringen-is-terug-in-irak~a3815921/\>
- BBC. (2014, Augustus). *Iraq offers air support to Kurdish fighters*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28640807>
- De Jong, J. F. (2014A). *Islamitische Staat (IS) – Opmars zomer 2014*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/139684-islamitische-staat-is-opmars-zomer-2014.html>
- De Jong, J. F. (2014B). *Islamitische Staat (IS) – september 2014*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/141302-islamitische-staat-is-september-2014.html>
- De Jong, J. F. (2014C). *Islamitische Staat (IS) – oktober 2014*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/142087-islamitische-staat-is-oktober-2014.html>
- De Jong, J. F. (2014D). *Islamitische Staat (IS) – november 2014*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/144394-islamitische-staat-is-november-2014.html>
- De Jong, J. F. (2014E). *Islamitische Staat (IS) – december 2014*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/146108-islamitische-staat-is-december-2014.html>

De Jong, J. F. (2015). *Islamitische Staat (IS) – januari 2015*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/148145-islamitische-staat-is-januari-2015.html>

De Ruiter, J. J. (2014A). *Berichten uit de Islamitische Staat (Slot)*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://politiek.thepostonline.nl/2014/12/15/berichten-uit-de-islamitische-staat-slot/>

De Ruiter, J. J. (2014B). *Berichten uit de Islamitische Staat deel 6*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://politiek.thepostonline.nl/2014/11/20/berichten-uit-de-islamitische-staat-deel-6/>

Dolamari, M. (2014). *More than 32M Kurdish oil barrels exported to Turkey*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/economy/2014/12/31/more-than-32m-kurdish-oil-barrels-exported-to-turkey/>

Dolamari, M. (2015). *Iraqi oil minister: We have solved Kirkuk oil issues*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/economy/2015/01/03/iraqi-oil-minister-we-have-solved-kirkuk-oil-issues/>

Dollarkoers.nl. (2015). *Olieprijs – actuele olieprijs*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://www.dollarkoers.nl/olieprijs/>

Eikelboom, J., Kaboly, R. (2014 A). *Het ontstaan van de Islamitische Staat*. Verkregen op 11, november, 2014 van: <http://nieuwsuur.nl/onderwerp/706829-het-ontstaan-van-islamitische-staat.html>

Eikelboom, J., Kaboly, R. (2014 B). *De organisatie van de Islamitische Staat*. Verkregen op 11, november, 2014 van: <http://nieuwsuur.nl/onderwerp/707277-de-organisatie-van-islamitische-staat.html>

Eikelboom, J., Kaboly, R. (2014 C). *De ideologie van de Islamitische Staat*. Verkregen op 11, november, 2014 van: <http://nieuwsuur.nl/onderwerp/707610-de-ideologie-van-islamitische-staat.html>

Encyclopaedia Britannica. (2014). *Kurdistan*. Verkregen op 23, oktober, 2014 van: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/325241/Kurdistan>

Hacaoglu, S., Sabah, Z. (2015). *Iraq oil deal evokes Churchill in Islamic State battle*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-08/iraq-oil-deal-evokes-churchill-in-islamic-state-battle>

Kawa, M. (2015). *Iraqi Kurdistan plan to take out international loans: financial folly?*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-plan-to-take-out-international-loans-financial-folly-2015-01-09>

Kayakiran, F. (2014A). *Kurds gain economic freedom from Baghdad as oil exports rise*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-11-13/kurds-gain-financial-freedom-from-baghdad-as-oil-exports-surge>

Kayakiran, F. (2014B). *Kurdistan ripe for consolidation as oil plunges, Genel says*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-12-17/kurdistan-ripe-for-consolidation-as-oil-price-sinks-genel-says>

Kurdistan in Business. (2014). *Koerdistan region*. Verkregen op 23, oktober, 2014 van: <http://www.kurdistaninbusiness.nl/#!krg/c1pm2>

News economics. (2014). *Map of ISIS territory in relation to Iraq's oil and gas infrastructure*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <http://www.neweconomics.org/blog/entry/energy-round-up-turmoil-in-iraq>

Rudaw. (2014 A, Augustus). *Minister: 7m barrels of Kurdish Oil Sold Internationally*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://rudaw.net/english/kurdistan/19082014>

Rudaw. (2014B, Augustus). *State Department: US has no Ban on Oil Sales from Any Part of Iraq*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://rudaw.net/english/kurdistan/310720142>

Rudaw. (2015). *Turkish premier says a Kurdish state would 'endanger the region'*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://rudaw.net/english/middleeast/turkey/14012015>

Salih, H. (2014). *Erbil and Baghdad close to Oil Agreement*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/news/2014/09/17/erbil-and-baghdad-close-to-oil-agreement/>

Shama, A. (2015). *Kurdistan region's oil revenue hits \$14 billion over 11 years*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/economy/2015/01/07/kurdistan-regions-oil-revenue-hits-14-billion-over-11-years/>

Shwani, P. (2015). *Export of Kirkuk oil to Turkey halted*. Verkregen op 15, januari, 2015 van: <http://basnews.com/en/economy/2015/01/08/export-of-kirkuk-oil-to-turkey-halted/>

Van Ostaeyen, P. (2015). *Iraq ~ Map update dd January 1, 2015*. Verkregen op 13, januari, 2015 van: <https://pietervanostaeyen.wordpress.com/2015/01/01/iraq-map-update-dd-january-1-2015/>